

VI MÄNSKOR

Årgång 57

Pris 40 kr

nr 3-4 2004

**En annan värld är möjlig -
rapport från European
Social Forum**

SKV:s fredsseminarium

Sara Lidman i våra hjärtan

Svenska Kvinnors Vänsterförbund

Tegelviksgatan 40
116 41 Stockholm
tel: 08-640 92 05
e-post:skvstockholm@telia.com

Linnégatan 21 B
413 04 Göteborg
(Måndag-fredag 13-15)
tel: 031-14 40 28

Postgiro: 50 50 95-0
E-post: info@svenskakvinnor.nu
eller: zaida.hagman@spray.se
Hemsida: www.svenskakvinnor.nu

SKV är partipolitiskt obundet och verkar för ett demokratiskt samhälle med en ekonomi som inte bygger på profit utan på människors behov, ett samhälle fritt från alla former av förtryck.

Förbundets målsättning är:

att verka för jämställdhet mellan kvinnor och män och för ett rättvist samhälle där alla har ett meningsfullt arbete,
att verka för ett samhälle där alla barn är trygga och har lika värde, oavsett föräldrarnas ekonomiska situation, etniska tillhörighet eller nationalitet,
att verka för fred, allt framtidsarbetets grundval,
att verka för skydd av vår egen och framtida generationers samhälle,
att verka för solidaritet mellan folken, särskilt solidaritet med kvinnor, som i regel är hårdast drabbade av förtryck och exploatering,
att bekämpa all kommersiell exploatering av såväl vuxna som barn.

SKV har i korthet följande historia:

År 1914 bildades Föreningen Frisinnade Kvinnor under parollen "Mot krigspsykos, för demokrati och kvinnans likställighet". År 1932 utvidgades förbundet så att samarbete blev möjligt med alla kvinnor som önskade en samhällsutveckling i vänsterriktning. Då fick förbundet sitt nuvarande namn.
År 1946 anslöt sig Svenska Kvinnors Vänsterförbund till Kvinnornas Demokratiska Världsförbund, KDV. (Women's International Democratic Federation). KDV har konsultativ status hos FN:s ekonomiska och sociala råd hos Unesco. Denna status innebär rätt att yttra sig vid sammanträden och framlägga egna förslag.

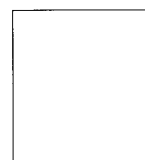
Välkommen som medlem i SKV!

☐ Ja, jag vill gärna bli medlem i SKV
postgiro 50 50 95-0

Ja, jag vill gärna prenumerera på Vi Män

☐ Prenumeration 4 nr 150 kr/år
postgiro 90 24-1

Namn:.....
Adress:.....
Postadress:.....

SKV
Linnégatan 21 B
413 04 Göteborg

VI MÄNSKOR

Nummer 3-4 2004

Redaktionsadress:

Vi Mänskor
Linnégatan 21B
413 04 Göteborg
Tel/Fax: 031 - 14 40 28
e-post zaida.hagman@spray.se

Ansvarig utgivare:

Evy Hagman

Redaktion:

Aase Bang, Erni Friholt,
Zaida Hagman, Britt-Mari Olander,
Teresia Elmroth, Elly Engstedt

Omslag: Dockor av Maria Elmgren
Foto av Sonia Rensch-Johansson

Prenumeration:

4 nr/år 150kr
Postgiro: 90 24 - 1

Skriv till oss!

Vi välkomnar alla bidrag,
men vi kan tyvärr inte
betala några arvoden.

Nästa nummer utkommer 8 mars 2005

Manusstopp: 15 februari 2005

Tryckeri:

PR-Offset, Mölndal

Innehåll

Gammal vänskap rostar inte.....	4
Tankar från SKV:s ordförande.....	5
Sara i våra hjärta.....	6
Fred med fredliga medel och behovet av försoning - SKVs seminarium på Orust.....	10
Den konstiga konstitutionen.....	13
EU-konstitutionens konsekvenser.....	14
Fredspriset till Wangari Maathai.....	15
En annan värld är möjlig! Rapport från European Social Forum.....	16
Världskvinnomarschen.....	20
Världsomspännande kvinnomakt.....	21
Kamp mot rasism i skolan.....	23
Konstvägen vid Södra Dellens strand.....	25
En dag kring Siri Derkert.....	26
Feminism.....	28
Vid gudinnebergets fot.....	29
Bokrecensioner.....	32
BAKVÄNDA världen.....	40
Protestera mot Israels murbygge på Västbanken	42
Gudrun Schyman: Till alla femininster.....	44
SKV sidor.....	45
En liten rapport från SKVs kontor i Göteborg..	47

Gammal vänskap rostar inte

Politiker och andra offentliga personer gör ibland saker som de senare klandras offentligt för. Politiska skandaler får enorma proportioner via moraliserandet i media.

Ta exemplet kung Carl Gustav och drottning Silvia. De besökte ännu en gång sultanen av Brunei, Hassanal Bolkiah, som anses vara världens rikaste man (via örikets oljeexport). Han är en odiskutabel despot, som dock regelbundet skakar hand med tiotusentals undersåtar. Hälso- och sjukvård är gratis i Brunei, och levnadsstandarden är genomgående hög. Pensionerna är bra. Regeringen styr radio och TV.

Kung Carl Gustav har inget emot sultanens gästfria trevlighet och yttrade sig vid sitt senaste besök positivt om läget i Brunei. Sveriges totalitära liberaler, i synnerhet de på DN, fick då hicka, eftersom kungen prisade en diktatur. Han hade dessutom läst på i UD:s promemorior, som också var positiva..

DN:s och andra sakkunniga förutsade kungens snara abdikation. Men hysterin blåste snart bort via nya

bombningar av al Falluja m fl orter i Irak och Israels massakrer i Gaza. Kungen hör ju ändå till det svenska inne-etablissemanget.

Ett liknande exempel: Iraks förste bödel, George Bush den äldre, höll dagliga morgonböner i Vita Huset mellan sina terrorbombningar av värnlösa irakier. I en av dessa hycklets manifestationer deltog förre Kd-ledaren Alf Svensson, som vid återkomsten därifrån sade sig vara imponerad av tillställningen. Den gången teg DN-liberalerna, eftersom massmördare Bush ju troligen var demokratiskt vald och tillhörde rätt land.

Lite sura blev liberalerna dock på samme Alf, när han 2004 lät sig förplägas som valövervakare av det (givetvis) riggade valet i det islamiska Tunisien. Hans gamla vänskap med ledargarnityret där renderade honom en snubba, men hans raljanta förklaringar räckte för att tysta kritikerna. Han var ju också redan pensionär och dessutom "en av de våra".

Illustration av nyligen bortgångne Lars Hillersberg

I oktober 2004 kom Janne Josefssons TV-reportage om Vänsterpartiets nuvarande ledning och dess vänskap med partifolk i gamla DDR, på 1970- och 80 talen, alltså för 15-20 år sedan. Lars Ohly och andra nutida ledare i Vänsterpartiet uppträdde som statister i det indignationsdrama som spelades upp i liberala media, som ju utgör minst 90% av landets totala mediautbud. Vänsterpartiets ledning hade fortsatt de gamla kontakterna med kommunisterna i DDR, tills landet upphörde för cirka 14 år sedan. De förklarade att de dåförtiden ville påverka sina tyska vänner i demokratisk och humanistisk riktning. Kanske trodde de att detta skulle tas emot ungefär som Göran Perssons motivering för sina goda relationer med Ariel Sharon och George W Bush. Han kritiserar ju där inga massmord på palestinier och irakier eller afghaner, för han vill ju påverka dem genom en dialog, säger han. Och han lägger till att Bush junior ju är en både trevlig och skicklig politiker, vilket vi andra lyckats missa helt.

Men nej, de totalitära liberalerna i landet accepterar inga sådana förklaringar från det demokratiska Vänsterpartiet. Allt viftas enkelt bort och kommunistkramandet pekas ut som ett arv även från Olof Palme, som ju var en ökad kommunistkramare, trots att han tydligt i TV talade om "diktaturens kreatur". Men sådana detaljer lämnar liberalerna utan avseende.

Svenska folket är ju tämligen allmänbildat, men den intensiva liberala mediakampanjen får ändå många att glömma att Vänsterpartiets synder begicks i ett historiskt förflutet med andra förhållanden, där det fortfarande fanns personlig vänskap mellan öststatsledare och svenska kommunister. Och på samma sätt lockas vi alla att godta att Persson kramar Sharon och Bush idag, trots deras blodiga händer i dagens värld, för de är ju ledare av det liberala världs-

etablissemanget, "de goda", "de våra".

Kanske sker även nu en tillnyktring efterhand, men mediadrevet gäller nu höger mot vänster och kommer nog att pågå så länge det ger lite utdelning i opinionsmätningarna. Och vänsterns politik saknar samtidigt stöd från likasinnade media. Det är just detta som avgör vilken bild av verkligheten vi ska få, och hur den ska tolkas och användas för politiska syften.

Vackrare än så är inte heller vår demokratiska frihet och vår åsikts- och yttrandefrihet. "Våra" media kontrolleras av intressegrupper med gemensamma värderingar, där möjligheten att bevara den egna så kallade liberala kontrollen över samhället, ekonomin och kulturen avgör vad som ska visas upp med gillande och vad som ska döljas och förtigas.

När detta är genomfört i länder som Sverige eller USA får vi oss ständigt till livs den totalitära och enögda liberalism som nu råder och som är lika främmande för den liberala ursprungstanken som någonsin kommunismen varit.

Den totalitära liberalismen liknar snarast ett elitistiskt ordenssällskap med självklar insikt om att våra åsikter är de rätta, eftersom de är våra. Så kan tex det israeliska apartheidssystemet och de israeliska kärnvapnen godtas utan en blinkning. De tycker som vi.

Som flitiga debattörer i den liberala pressen under 30 år har vi på senare tid också erfarit hur våra argument stympats med försåtliga redaktionella strykningar. Den totalitära liberalismen tillåter debatt men tolererar inte fakta och argument som har utsikt att övertyga ett antal läsare eller lyssnare om något annat än de liberala teserna om den enda möjliga samhälls- och världsordningen. Vi bör därför inte förvänas om vänstern ideligen utmålas som odemokratiska hyllare av diktaturer.

Erni och Ola Friholt

Tankar från SKV:s ordförande

Det skrivs böcker om hur vi skall utnyttja tiden, men ingen kan berätta vart den tar vägen. För egen del tycker jag att dagar, veckor och månader bara flyr och all planering går upp i rök.

Sedan undrar jag fortfarande vad som händer med tanken 8 timmars arbete 8 timmars fritid och 8 timmars sömn. Tanken kommer ju oftare i mörka november än i juni, det blir lätt mörkt i tankelivet också. Bush omvald till president gör mig inte glad.

Så var det dags igen att byta jämställdhetsminister. Först fick Margaretha Winberg gå för hon ställde fel krav, sedan blev Mona Sahlin för besvärlig, ut med henne. Nu är det dags för en man tyckte Göran

Persson, en man med lagom radikala åsikter om mäns våld.

En glädje mitt i all bedrövelse är männen i Piteå som går samman i en aktion mot våld mot kvinnor. Men det sitter fortfarande för många män tysta. När de säger något så är att de upprörda över att det skall finnas något kollektivt ansvar. Det skall vara vi "snälla normala" och de "sjuka, missbrukande" som slår.

Ett annan "vi- och dom-tanke" från regeringshåll är att nu skall spritskatten sänkas. "Det måste väl vara eget ansvar att supa ihjäl sig." Många verkar inte förstå att missbruk inte bara drabbar den som super utan hela familjen och ibland det ofödda barnet.

Maria Loa Sandberg

Sara i våra hjärtan

Engagerad medarbetare i Vi Kvinnor och Vi Män

Sara Lidman har skrivit mer eller mindre regelbundet i Vi Män och Vi Kvinnor sedan 1964. Alltid kämpande och engagerad, antingen det gällde apartheidsystemet, Vietnamkriget eller orättvisor i Sverige. Hon föddes i Västerbottens inland 1923, och debuterade på 1950-talet med romanen *Tjärdalen*. Hennes sista storverk var *Järnbaneeposet*, böckerna om Didrik Mårtensson och hans släkt. Hos Sara Lidman bildade "det provenssiella och det universella en mäktig syntes, gestaltad med en mångfasetterad konstprosa", enligt Nationalencyklopedin.

Verk av Sara Lidman

Böcker:

Tjärdalen (1953)
Hjortronlandet (1955)
Regnspiran (1958)
Bära mistel (1960)
Jag och min son (1961)
Med fem diamanter (1964)
Samtal i Hanoi (1966)
Gruva (1968)
Fångarna i Nam Dinh (1972)
Din tjänare hör (1977)
Vredens barn (1979)
Nabots sten (1981)
Den underbare mannen (1983)
Järnkronan (1985)
Lifsens rot (1996)
Oskuldens minut (1999)

Skådespel:

Marta Marta (1970)

Böcker om Sara Lidman

Eva Adolfsson, *I gränsland* (1972)
Birgitta Holm, *Sara Lidman i liv och text* (1998).

Omslag till Vi kvinnor julen 1966

Sara Lidman
1963, foto Lufti
Öztürk bilden är
publicerad med
tillstånd från
Modernista
förlag

Sara i våra hjärtan

Kär vän i SKV

I SKV har alltid Sara Lidman varit en kär vän. Otaliga gånger har hon medverkat i vår tidning redan på den tiden då den hette "Vi kvinnor".

Under kriget i Vietnam deltog hon med många skrifter och även möten.

Innan FNL hade bildats hade SKV Göteborg ett möte på Studentkåren. Vi kvinnor från Göteborgs-avdelningen kom till mötet i god tid. Vi satte oss på de första bänkarna. Då och då öppnades dörren av en student, som glodde på oss vuxna kvinnor. Dörren stängdes snabbt igen. Men efter att Sara hade kommit strömmade de in. Lokalen blev fullsatt. Folk satt i fönstersmygar, på podiet och på golvet.

Ungdomen då som nu blir förvånad över att kvinnor bryr sig om hur det går i världen, trots att vi nu kämpat för fred i 90 år.

En gång på 70-talet anordnade Sara och Solveig Ternström en demonstration i Torsby mot den pågående besprutningen med homorslyr i skogarna och runt järnvägarna. Många barn hade fötts med skador som föräldrarna trodde kunde hänföras till denna besprutning (Det blev till sist förbjudet att spruta med detta).

Vi, ett trettiotal Göteborgare, hyrde en buss och for till Torsby där vi demonstrerade tillsammans med befolkningen som hade gått man ur huse. Vi rundade kyrkan minst två gånger. Sedan följde tal och musik. Jag mins denna demonstration med stor glädje.

Zaida Hagman

På bilden ser vi SKV-are från Göteborg med deras män och Sara Lidman och Solveig Ternström. Torsby, 1970-talet.

En stor talare och samhällsdebattör

Det var i slutet av 1970-talet. Den svenska textilindustrin var på väg att lämna Sverige för att flytta till låglöneländerna. Det gällde även Norrkläder i Skellefteå, som skulle utlokaliseras till Portugal. Hela stan var på benen för att protestera mot detta. Demonstrationståget var mäktigt, för att vara i Skellefteå, men det var så isande kallt att vi småsprang genom gatorna medan vi försökte låta bli att andas in den kalla luften.

Sara Lidman skulle vara en av talarna på det välbesökta mötet efter demonstrationen. Enligt programmet skulle hon prata klockan fyra, om jag minns rätt. Men radion krävde att hon skulle hålla ett anförande redan klockan ett för att få med det i ett direktsänd program.

Sara gick upp i talarstolen och höll ett lysande anförande, utan manuskript talade hon direkt från hjärtat. Varma applåder från en entusiastisk publik. Men förväntningarna inför eftermiddagen var kanske inte så stora. Nu hade vi ju redan hört vad hon ville säga. Trodde vi! Men vi fick ett helt annat föredrag, ur ett annat perspektiv, precis lika entusiasmerande och välformulerat och utan manuskript.

När Sara gick bort förlorade vi en av våra största författare och samhällsdebattörer. Hon var mycket kontroversiell, säkert avskydd i vissa kretsar. (När Dagens Nyheter övergick från att vara en humanistisk liberal tidning till att bli ett neoliberalt språkrör, fick hon inte längre tillgång till deras debattsidor). Men hon var älskad av flera!

Sara Lidman lämnar ett stort tomrum efter sig. Varför fick hon inte Nobelpriset?

Aase Bang

Sara i våra hjärtan

Saras ord berörde

Det måste ha varit strax före kärnkraftsomröstningen år 1980. Stort möte skulle hållas på Folkets Hus i Göteborg.

Vi gick dit med vår trädkramarvän från Himalaya, Radha Bhatt, som var inbjuden som talare. På baksidan av huset låg artistingången. Bubblande skratt hördes inifrån. Där var Birgitta Ulfsson och Sara Lidman. De överträffade varandra som riktiga ståuppkomiker med stundens ingivelser och citat ur olika pjäser. Däremellan smittande skrattsalvor. Vi påmindes om att även Sara skådespelade en gång i tiden och hade kanske valt den banan om inte skrivandet hade "kommit i vägen".

"Här är Radha från trädkramarrörelsen i Himalaya" introducerade jag vår vän.

Och Sara vände sig om och tog henne i famn och tog oss alla i famn med sitt stora leende. Sen frigjorde hon en underbar vacker amulett som hon bar runt halsen och trädde den över Radhas hals. "Den har jag fått av den störste mjölkjampen i Sovjetunionen", sa Sara. "Jag träffade honom nyligen där och han berättade hur han hade lyckats förhindra att floders lopp ändrades, som galna ingenjörskyrkor hade föreslagit ledningen.

Den amuletten ska du ha Radha, som skydd och vidare inspiration i allas vår kamp för vår natur. Måtte den snart omfatta hela världen."

Något i den stilen sa hon, Sara.

Saras ord berörde oss då liksom senare, när hon läste ur sin roman "Lifsens rot" (1996) i radion.

Då skrev jag följande recension i Vi människor:

"Det knottrar sig i skinnet, inte en stavelse kan man missa i denna uppvisning. Och somligt som var svårt att begripa vid läsning blir så tydligt när Sara modulerar och nyanserar och gör halva meningar hela och självklara.

Vad man än skriver så måste man älska det, uttryckte hon vid något tillfälle. Och som läsare älskar man henne för att hon underkastar sig denna kärleksgärning. För den kommer väl inte alldeles av sig själv?

Att åter få träffa Didrik Mårtensson och Anna-Stava är som ett mycket kärt återseende. Så man har saknat dem! Och åter tar vi del av livet och dess förutsättningar, av orättvisorna i samhället, av Norrlandet med dess karga skönhet, exploaterat av sörlänningarna, av de smarta kapitalisterna. Men hur kunde Rönnög, huvudpersonen, så småningom gift med Isak Mårten, Anna-Stavas och Didriks äldste son, förbli eller bli en sån "svår människa" när hon ändå var omgiven av både kärlek och omtanke? Någon gång

i början vågar hon ge efter och utlämna sig själv i tillit till en annan människa, men sedan sluter hon sig åter som en mussla som blir hård och hånande de andras svagheter. Hon för en rasande inre och yttre kamp mot "hotet" för renheten... Och som läsare våndas man och hoppas: Låt dig bevekas, av Isak Mårten, av den blida Anna-Stava, låt de "goda dagarna" bli fler, minns hur du sjöng jublande i kören... Men den straffande guden är allomstädes närvarande och "hotet" från barndomen.

Snälla Sara, tänker jag, ge henne insikten att hon får glädja sig, unna henne lite lössläpphet... Men jag förstår att diktaren Sara Lidman inte längre rår på sina romanpersoner, att de får eget liv och att hon respekterar det.

.....

Det är mycket annat också i Sara Lidmans bok som tar andan ur en. Till exempel när den 13-årige Amos far med timmerlasset nerför den isade rännen och man själv sitter där, håller i tömmarna, håller emot, släpper och vet varken ut eller in och det gäller livet och hur hästen alltså klarar denna osannolika färd och hur man själv känner sig räddad och benådad."

Tack Sara Lidman för denna bok och alla dina andra böcker.

Erni Friholt

Sara Lidman läser högt. Bilden är hämtad ur Vi kvinnor nr 3-4, 1965

Sara i våra hjärtan

Dikt till Vietnam

Alltför länge var ni bara
en västlig frågeställning för oss
en abstraktion
de allierades lön och rättigheter
i fjärran fjärran östern
Om de ville ha Vietnam
var det inte för mycket begärt
efter allt vad de, de allierade
gjort för oss i norra Europa

Och även om rekryten från Senegal
stod i sina första skor, år -54
på vår hetaste utrikessida
med halsband av snäckor
utbytt mot franska patroner
och hans ögon frågade oss
om vi verkligen behövde
att han dräpte sina barfota
bröder i Vietnam
om vår frihet verkligen krävde
att han sköt på sig själv
så långtifrån sitt Afrika
så långt från norra Europa
hans ögon förföljde oss
i en bild från Dien Bien Phu
— Så var ändå Churchills svett och blod
vårt immiga skydd de åren
mot all världens nakna ögon
och Viet Nam blev så fjärran och tunt
som en pappersremsa
vars enda uppgift var att bära
Winstons nobla adjektiv till Ike
om den galanta strid
som våra franska allierade...etcetera

Och sedan – de gröna baskrarnas laboratorium
USA:s arv och dilemma
i en otacksam världsdel
Viet Nam som bas och marknad
och råvarukälla
Ett Viet Nam instängt i Pentagons termer
hindrande världens folk
att möta Viet Nams människor

Försenade ser vi er
Viet Nams eget ansikte
Vietnams människosyn
ännu kan vi inte hylla er
så som ni förtjänar
ännu är vår häpnad stum
ännu kan vi bara stamma:
å härda ut...var som ni är...

Stora delar av er fosterjord
är nu så öde
att en man ej kan klä sig i grönt
för att dölja sin mänsklighet
för Pentagons kobra i skyn
hans kamouflage blir aska och ler
Men innanför avbrända trädets skepnad
bultar ett hjärta
jublar en människa
segrar en helt ny mänsklighet

Vi har sett FNL-soldater i grottan
trampa fram ljus till en lampa
ur en cykels dynamo
medan läkaren skär bort
USA:s dödliga järn
ur kamratens kropp
—så befriar ni er

Och långt under markens yta
så djupt att Pentagons gifter
och hundar ej når dit
sitter mödrar i vår tid
år 1969 efter Marias nedkomst i stallet
och ammar sina barn
sjunger visor för barnet i världen
om oförgiftad luft
om faderns återkomst
kära barn en dag
ska vi gå upp i dagen
medan det är ljust

Utplundrare i alla länder
från Harlem till Hackas
från Senegal till Sao Paolo
från Korfy till Orlando West
all världen häver sig
med Vietnams hjärteslag
detta folk som gör ett nytt
jordeliv möjligt
och åtråvärt
Vietnam moder
som du sköljer dina risfält
fria från giftet
tvättar du vår människosyn

Sara

ur Vi människor nr 3 1969 årg 21
Denna dikt som Sara Lidman läste vid Vietnam-mötet
den 10 juni hade hon skrivit med anledning av besöket
från Sydvietnam

Ett led i SKVs 90-årsfirande

Fred med fredliga medel och behovet av försoning

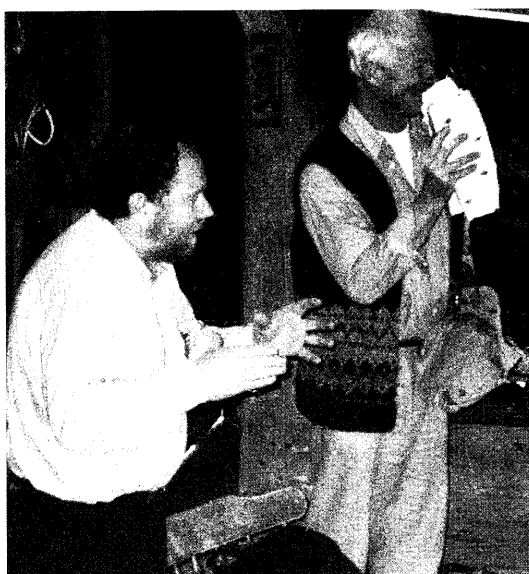
Av Aase Bang

Det blåste styv kuling och regnet öste ner under SKVs seminarium på Orust ett veckoslut i september. Det blåste kallt även genom den pittoreska ladan där vi höll till (och som var så inbjudande när seminariet planerades). Men det fanns filter och schalar, och föreläsningarna var så intressanta, maten så god och festen så festlig att alla var mer än nöjda. Stort tack till Fredsföreningen på Orust som gjorde att allt fungerade så bra.

Fredsforskaren Jörgen Johansen inledde om "Icke-våld som revolutionär kraft". Idag fokuserar medierna på det spektakulära våldet. Det saknas såväl kunskaper som intresse för de små öar av hopp som trots allt finns runt om i världen.

Ickevåld som revolutionär kraft

Det finns många exempel på att oövertygad kamp har lyckats störta en regim, menar Jörgen. Fackföreningen Solidaritet i Polen 1980, generalstrejk och demonstrationer i Bolivia 1982, fredliga protester i Filipinerna 1986, sammetsrevolutionen i Östeuropa 1989 och den sjungande revolutionen i Estland är några.

Jörgen Johansen och Ola Friholt på SKV:s seminarium

Krigshandlingar förvärrar däremot läget och hindrar en positiv utveckling, som till exempel Natos bombningar av Serbien och Kosovo 1999. Det stärkte Milosevic och fördröjde hans arrestering med arton månader.

Men vad hände när de gamla regimerna försvann?

Man fick mer politisk frihet, men blev snart överkörda av nyliberala system, eftersom man inte hade lyckats bygga upp fungerande alternativ. Sydafrika är det enda exemplet på motsatsen. Här fanns det utbildat folk som kunde överta ledningen och i den första regeringen efter apartheid delade man makten med de tidigare härskarna.

Men Mandela hade haft 28 år i fängelse och kunde där planera maktövertagandet.

I den nya alternativa rörelsen finns frön till alternativ som kan fungera. I Social Forum i Porto Alegre och Mumbai möttes människor med olika av kamp för jordreform, mot privatisering av vattnet, mot spridningen av aids osv.

Alla regimskiften har hittills haft nationalstaten som mål. Alternativrörelsen är däremot global. Kanske är nationalstaten för liten? Var finns det möjligheter att skapa en bättre värld?

Kan vi börja med att skapa små öar av demokrati och rättvisa? Men då måste vi arbeta på två nivåer, både regionalt och globalt.

Vad var och en av oss gör i vardagen är viktigt, sa Jörgen. Men vi måste dokumentera våra lokala aktioner och sprida kunskap, visa att alternativen fungerar. Vi glömmer lätt att Skandinavien hade stannat kvar i fattigdom och misär om inte människor för hundra år sedan hade organiserat sig i frikyrkor, nykterhetsorganisationer och fackförbund.

Ett framgångsrikt exempel på envetet motstånd är Kynnefjäll, där bygdens folk vaktade området dygnet runt i nästan 20 år för att hindra lagring av kärnavfall.

Tyvärr börjar fredsrörelsen och kvinnorörelsen gå på gång om från början, eftersom tidigare generationer inte har fört sina erfarenheter vidare. Visst går det att mobilisera massorna, som när miljoner människor över hela världen demonstrerade mot Irakkriget, men vi behöver lära oss hur vi går vidare *efter* demonstrationerna om vi någon gång ska kunna skapa vår alternativa värld.

Försoning, inte förlåtelse

Kerstin Schultz från Transnationella Stiftelsen för Freds- och Framtidsforskning, TFF, berättade om sitt arbete med försoningsprocesser i f.d. Jugoslavien. Hur kunde det uppstå krig mellan grannar som tidigare var vänner? Hur kunde de göra varandra så mycket ont? Hur tar man itu med det nödvändiga försoningsarbetet?

Försoning är inte det samma som förlåtelse, påpekade hon. Förlåtelse kan man få när man kommer till insikt om sina handlingar, men har man utsatts för grova oförrätter, tar det lång tid att komma över dem. Man vill inte glömma och förlåta!

Det är viktigt att oförrätterna erkänns och bekräftas. Det är viktigt att kunna berätta om sina trauman, att få sitt lidande och sin sorg bekräftat. Då först orkar man gå vidare. Men män har ofta svårt att berätta och bearbeta. Istället mal man på om fiendens grym-heter och hatet fortsätter, ofta från generation till generation.

Försoning handlar inte om att glömma utan tvärt om att minnas alla fruktansvärda handlingar, både de som har begåtts mot en själv och det man själv har gjort mot andra. Människor är inte onda eller goda, men när samhället raser ihop, när allt slutar fungera, när man inte vet vem man kan lita på, då sprider sig våldet.

Det är naturligt att hysa känslor av hat och hämnd, men man kommer bara vidare om man får berätta om och om igen och på så sätt bearbeta minnena. Symbolhandlingar kan vara viktiga, som när Gerhard Schröder bad polackerna om ursäkt för vad tyskarna gjorde under Andra världskriget och Tony Blair bad irländarna om ursäkt för tidigare förföljelser. Även minnesmärken kan vara viktiga, menade Kerstin, eftersom trauman ärvs över generationer.

Det är viktigt att den juridiska rättvisan får ha sin gång, men i en rättegång erkänns bara det som kan *bevisas*. I en försoningsprocess är det viktigt att berätta *allt*. Sen måste man återupprätta relationerna. Det gäller kanske de närmaste grannarna, som man måste leva med även i

fortsättningen.

Försoning rör sig alltså om möten mellan två parter som båda två är villiga att berätta och villiga att lyssna. Kerstin berättade till sist om två konkreta fall som hon varit med om. Det ena var ett FN-uppdrag som gällde 80 tuffa officerare ur UCK-gerillan. Först möttes hon ganska nedlåtande, men till sist vågade de uniformerade männen dock öppna sig och kunde gråta när de erkände sina egna övergrepp och andra sidans.

Det andra exemplet rörde gymnasieklasser i Vukovar, där serberna under kriget fördrev kroaterna som bodde där. Hatet och oförsonligheten var stor, men när ungdomarna möttes ansikte mot ansikte upptäckte de att de hade ganska likartade erfarenheter. TFF skaffade några gamla datorer och öppnade ett Internetkafé, så nu kan de umgås med varandra och även med omvärlden.

Kvinnors fredsarbete genom tiderna

Kvinnoforskaren Hjördis Levin gav en historisk översikt över kvinnornas fredsarbete. Hon påminde om att det är människor och deras handlingar som skapar historien.

Vad är då fredsarbete? Konflikter och tvistefrågor kan aldrig undvikas, men freds rörelsen arbetar för att hindra att de leder till krig. Man vill ersätta kriget med skiljedom eller andra medel.

Den första fredsföreningen bildades för närmare två

Deltagare på SKV:s seminarium på Orust. Foto: Erni Friholt

hundra år sedan i New York. Victor Hugo och Garibaldi var bland dem som 1867 grundade den första internationella fredsorganisationen. I Sverige stiftades Svenska Freds- och Skiljedomsföreningen 1883.

Kvinnorna engagerade sig tidigt i fredsfrågan. Den första kvinnliga fredsföreningen bildades i Paris 1896, av bland andra Victor Hugos dotter. I Sverige har vi tre kvinnoorganisationer som har haft fred på programmet: Svenska Kvinnors Vänsterförbund, Vita Bandet och Internationella Kvinnoförbundet för Fred och Frihet. Men kvinnorna som engagerade sig är ofta bortglömda. Vem kommer idag ihåg Emilia Broomé och Anna Bugge Wiksell? Båda var bland annat aktiva i Världsfredskongressen som ägde rum i Stockholm 1911. Elin Wägner var bland de 16 svenskor som reste till ett möte i Haag 1915, mitt under brinnande krig, där syftet var att kvinnor från de krigförande länderna skulle mötas och försonas. Hon stod bakom SKVs kampanj på 1930-talet: "Kvinnornas vapenlösa uppror mot kriget".

Många kvinnor samlades i nykterhetsorganisationen Vita Bandet, som en gång hade 200 lokalorganisationer. Där var ett par av de drivande krafterna Nina Benner Andersson och Cecilia Francke. Men såväl SKV som Vita Bandet kämpade och kämpar fortfarande på många fronter, för jämställdhet, nykterhet, solidaritet osv. Den enda svenska kvinnoorganisationen som har haft fredsfrågan som enda uppgift är IKFF, som uppstod ur det ovan nämnda mötet i Haag. (Idag finns även Kvinnor för fred).

Konfliktlösning med andra medel

Idéhistorikern Amanda Peralta har personliga erfarenheter av väpnad kamp, men har tänkt om. Idag är hon övertygad om att konflikter kan lösas på fredlig väg.

I Argentina avlöste militärdiktaturerna varandra. Människorna försökte passivt stå emot förtrycket, men förr eller senare måste man slå tillbaka på ett eller annat sätt. Då kom den kubanska revolutionen i januari 1959. Castros gerilla kämpade och vann. Kuba blev förebilden för argentinska studenter, och snart kom Amanda, tillsammans med femton män, att ingå i en militant grupp som ville organisera motståndet på landsbygden. Det skulle börja som en gerillakrig, ledd av eliten, men utvecklas till ett revolutionärt folkkrig.

Men upproret slogs ned. Fem av kamraterna dog och Amanda dömdes 1964 till sju månaders fängelse. (De som förhörde henne var mer intresserade av

Idéhistoriker

Amanda Peralta.

Foto Erni Friholt

hennes sexualliv hade hon ihop det med femton män? - än av hennes revolutionära verksamhet).

1966 kom en ny militärkupp, som ledde till värre förtryck en någonsin. Facket inledde en månadslång generalstrejk och Amanda samarbetade med hamnarbetarna. Denna gång fick hon 20 dagar i fängelset.

I fängelset hade hon och de andra börjat utvärdera sitt handlande, och efterhand blev de kritiska till den väpnade kampen. Under tiden hade det växt fram en stadsgerilla, inspirerad av Amanda och hennes vänner, och det var strejker och demonstrationer hela tiden. 1973 gav militären upp. Argentina fick tills vidare en demokratisk regering och politiska fångar fick amnesti. Men landet drabbades åter av en militärkupp 1976. Det blev en hemsk tid med systematisk terror. De som tidigare fått amnesti jagades och dödades. Barn rövades från sina fängslade mödrar. Oppositionella kastades i havet från helikoptrar. Tusentals människor försvann.

Med falska ID-handlingar och tillsammans med sin man och deras nyfödda barn flydde Amanda till Brasilien. Därefter kom de till Sverige som kvotflyktingar 1977. Strax därefter stängde Sverige gränserna för flyktingar från Latinamerika.

Amanda lärde sig snabbt svenska och doktorerade i idéhistoria i Göteborg. Avhandlingen heter *...med andra medel*. Hon menar att den tyske filosofen Clausewitz har haft alltför stort inflytande på den marxistiska traditionen. Marx, Engels och Lenin läste alla Clausewitz' teorier om krigföring, detsamma gjorde Mao, Che Guevara och Régis Débray. Men vad händer när idén om revolution betyder att man tvingas att planera och genomföra ett krig? Det leder till att man själv blir militär, ordergivning och disciplin ersätter politisk debatt. Till sist förlorar man det upprinnliga målet.

Seminarier genomfördes med stöd från UD och Folkuniversitetet.

Den konstiga konstitutionen

Av Ola Friholt, ordförande i Fredsrörelsen på Orust

Flera EU-länder ska hålla folkomröstning för att anta eller förkasta den nya konstitution som vi alla ska leva med resten av våra liv, om den antas. Men svenska regeringen och en stor majoritet av riksdagspolitikerna vägrar tillåta en folkomröstning i Sverige, eftersom de har skäl att befara ett nej från svenska folket. Vi anses helt enkelt inte kunna sätta oss in i detta det senaste förslaget till konstitution.

Efter att ha studerat de delar av förslaget som gäller utrikespolitik, säkerhets- och försvarspolitik inser jag vikten av att en folkomröstning hålls också i Sverige. Oavsett ett ja- eller nejresultat behöver dessa texter diskuteras i veckor och månader. Det är en nödvändig folkbildning att få veta och förstå hur den europeiska makteliten tänker om fred, säkerhet och försvar. För det den tänker är samma dödfödda tankar som bevisat sin otillräcklighet i tusentals år.

Vi svenskar har i det nyaste förslaget fått viss garanti mot att tvingas ut i krig av EU. Men vi måste också begrunda att vi ändå är medlemmar i EU för överskådlig tid. Det tänkande som styr EU måste angå oss, eftersom vi ändå kommer att drabbas av EUs framtida militära äventyr i världen.

Den historiska bakgrunden

Den historiska bakgrunden, som förtigs, är viktig. Bland de ledande EU-staterna har Frankrike, England, Spanien, Holland och Belgien erövrat och exploaterat kolonialvälden i 500 år, och än idag fortsätter de att leva gott på det så kallade samarbetet med de forna kolonierna. Portugal, Italien, Tyskland och Danmark var andrarangens kolonialmakter på kollisionskurs med de övriga, liksom med Ryssland och Japan. Första världskriget var till stor del en uppgörelse om kolonierna.

EU och dess föregångare Kol- och stålunionen och EG sägs vara "Det Stora Fredsprojektet". EU kan med större rätt ses som de gamla kolonialmakternas strävan att tillsammans behålla och stärka sin ställning efter den formella avkoloniseringen efter 1945. När jag läser säkerhets- och försvarsavsnitten i den nya konstitutionen framträder just denna vinkling, lätt maskerad av den orimliga tanken att någon medlemsstat skulle bli attackerad av någon främmande makt. Som en till synes underordnad tanke talas det också om militärt försvar mot terrorism.

Trots alla invändningar

Hur förnuftigt ett sådant försvar är har vi nu upplevt i tre år efter den 11 september 2001. Trots alla invändningar och avståndstaganden är det ju George W. Bush som framstår som förebilden för det

kommande antiterroristförsvaret.

EU-staterna förväntas i förslaget "förbinda sig att gradvis förbättra sina militära resurser" med allt vad detta drar med sig av militärteknisk utveckling och dyrbara investeringar på andra behövliga civila insatserns bekostnad.

Trots idogt letande har jag sett ordet "nedrustning" nämnas en enda gång, i förbigående och utan ytterligare konkretisering. Kravet på upprustning är desto tydligare (sid 24, artikel I-40) Det militära samarbetet måste också kunna samordnas med Nato, eftersom flera medlemsstater redan är med där tillsammans med USA.

"Unionen kan använda dessa resurser vid uppdrag utanför unionen för att bevara freden, förebygga konflikter och stärka den internationella säkerheten i enlighet med principerna i Förenta Nationernas stadga." (Artikel I-40:1)

Lägg märke till att dessa uttryck alltid används vid militära företag, t ex i Kosovo, Serbien, Afghanistan och Irak. Snart nog kan de gälla Syrien, Iran, Nordkorea, Saudiarabien och Kuba. Självfallet krävs motivering via propagandakampanjer i känd stil för att även de nya krigsskådeplatserna skall framstå som onskans hemländer. (Så framställs Frankrikes och Israels kärnvapen som goda, och Irans och Nordkoreas som onda.)

En iögonfallande brist i försvarsavsnitten är uteblivna resonemang kring innehav och användning av Europas kärnvapen. De ska väl förstås betraktas som goda, men ändå...

Frånvaron av konfliktlösning

Det allra mest slående är frånvaron av ordet "konfliktlösning", liksom av orden "fredlig konfliktlösning". Tänk er att en inledande paragraf hade sagt såhär: "Medlemsstaterna åläggs att i varje konflikt iakttä strikt opartiskhet och genomföra noggrant inövade och förberedda insatser för fredlig konfliktlösning." Dessutom kunde unionen kräva planmässig långsiktig nedrustning, samtidigt som man på allvar inledde en era av rättvis handel med Tredje världens idag utplundrade länder och folk. Orden "rättvis handel" förekommer faktiskt en gång i förbigående på sidan 8, i definitionen av unionen och dess mål (Artikel I-3:4). Men givetvis hade en närmare utveckling av tanken häftigt krockat med den övermaktspolitik som idag benämns "globalisering".

Den konstitution som vi alla snart nog kan komma att få leva med är i mina ögon ett tydligt uttryck för de europeiska staternas gemensamma maktambitioner

i en värld med gryende intressekollisioner mellan de framträdande stormakterna Indien och Kina å ena sidan och de gamla nedåtgående USA, (Väst)europa och Ryssland. Konstitutionsförslagets tanke att lösa de framtida konflikterna med de existerande och tillkommande vapenarsenalerna ter sig just så huvudlös som den tankens förebild vilken vi länge tvingats leva med genom hundratals militära övergrepp efter 1945.

Och pratet om militär bekämpning av terrorismen bortser från att terrormetoder är en produkt av USAs och Europas orättfärdiga herravälde i världen. Terrorismen kan bekämpas endast genom påtagliga steg mot rättvisa åt de förtryckta och utplundrade folken. I förslaget till EU-konstitution finns inte en stavelse om dessa samband. Förslaget förtjänar också av det skälet att diskuteras ingående.

EU-konstitutionens konsekvenser

Av Ianthe Holmberg

Hur kommer EU konstitutionen att påverka människors liv? Varför ska vi säga nej till konstitutionen?

I grunden har EU-konstitutionen ungefär samma innehåll som EU redan har. Den gemensamma marknaden och den ekonomiska och monetära unionen EMU med en centralbank utan demokratisk förankring. Dessutom har den en åtstramande ekonomisk politik.

Konstitutionen är en författning, en grundlag som står över vår egen. Den bekräftar EUs utveckling till en europeisk stat, "en allt fastare sammanslutning" med "en gemensam utrikes och säkerhetspolitik", som medlemsstaterna "aktivt och förbehållslöst skall stödja". Här ingår också "den gradvisa utformningen av en gemensam försvarspolitik som kan leda till ett gemensamt försvar."

Konstitutionen centraliserar ännu mer makt till EU. På fler områden tas besluten med kvalificerad majoritet, vilket betyder att den enskilda staten kan köras över.

Konstitutionen bekräftar den fria marknaden som etablerats genom tidigare fördrag, en extrem form av marknadsliberalism som nu fastställs som EUs grundideologi.

Den påbjuder upprustning i medlemsstaterna. Man bygger en militär supermakt för att lösa konflikter med våld.

Detta är inte en konstitution för folket utan för fri konkurrens, för marknaden och kapitalets överhöghet.

Konstitutionen gynnar inte vanliga människor

Följande punkter visar att konstitutionen inte gynnar vanliga människor.

En konstitution skall ge spelreglerna för hur beslut skall tas. Innehållet i politiken skall bestämmas av vanliga medborgare från val till val, inte påbjudas ovanifrån. Men denna konstitution är mycket detaljerad på vissa politikområden, inte minst vad gäller marknad och ekonomisk politik. Denna politik är då fastställd "för all framtid". Så skall en konstitution inte utformas. Följden blir en drastisk

utarmning av medborgarnas möjlighet att själva utforma sin politik.

Konstitution institutionaliserar en extrem marknads-ekonomi och gör den till unionens grundläggande princip. Detta är negativt för kvinnorna. Allt skall konkurrensutsättas. Detta försvagar den offentliga sektorn, som länge utgjort en viktig förutsättning för kvinnors ställning i Sverige.

Kvinnor motsätter sig militariseringen av EU. Konstitutionen påbjuder EU:s medlemsstater att kontinuerligt uppgradera sin militära kapacitet. Syftet är att så småningom forma ett gemensamt försvar. Så byggs steg för steg en supermakt, beroende av NATO, som kan försvara sina intressen ute i världen. Före detta neutrala länder som Sverige är inte längre trovärdiga i sin alliansfrihet.

Gamla patriarkala handlingsmönster lever vidare i de militära strukturerna. Vill man ha fred skall man inte rusta för krig utan satsa resurser för att förhindra konflikter. Det är i vanliga människors intresse att förhindra våld och skapa dialog, samarbete och solidaritet mellan folken.

Militarisering gör våld mer acceptabelt på alla samhällsnivåer.

Kvinnor och omsorgsarbete

Eftersom kvinnor fortfarande har huvudansvaret för samhällets omsorgsarbete är de mer beroende av en generell välfärdspolitik. Offentlig sektor ger sysselsättning och erbjuder service såsom barnomsorg och äldreomsorg. Detta underlättar för kvinnor att försörja sig. Välfärden betalar vi solidariskt med våra skatter. Men EU påpekar ständigt att Sverige har för stor offentlig sektor och för höga skatter. Det mesta skall konkurrensutsättas och privatiseras. Det kommer att göra det allt svårare för kvinnor att ha trygga, riktiga jobb med anständiga löner.

Demokratiska spelregler är viktiga för att kvinnor

ska kunna hävda sina rättigheter och stärka sin ställning i samhället. Jämställdhet mellan kvinnor och män har införts som princip i konstitutionens sista textversion. Men det är konstitutionens *innehåll* som är avgörande och den stärker ingalunda kvinnors strävanden att uppnå halva makten, hälften av tillgångarna. De sociala målen kommer först efter marknadens krav. Eliten styr och den domineras av män.

EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna görs till en del av EU:s konstitution. Det ger EU-

domstolen makt att bestämma över grundläggande mänskliga rättigheter. Domstolen får makt att bestämma inom praktiskt taget alla samhällsliga områden, eftersom den står över ländernas egna grundlagar och högsta domstolar. EU-domstolen står till och med *över* domstolen för mänskliga rättigheter i Strasbourg. Detta kan drabba kvinnor eftersom det kan bli motsättningar mellan jämställdhetsmålen och lagarna som tillgodoser marknadens krav. EU domstolens främsta uppgift är att försvara marknads-ekonomin och euron och är därför politisk.

Fredspriset till Wangari Maathai

Av Erni Friholt

Äntligen, tänkte jag, har man förstått att förutsättningarna för en fredlig värld ligger i frånvaron av hunger, törst och rädsla för morgondagen.

På 40-talet myntade Elin Wägner och Elisabeth Tamm uttrycket "Fred med jorden".

Det var det jag spontant tänkte på, när beskedet kom att *Wangari Maathai*, initiativtagaren till The Green Belt Movement i Kenya, hade tilldelats *Nobels fredspris*.

Wangari såg skogen försvinna och öknen närma sig i rasande fart, inte bara i hennes hemland Kenya utan över hela Afrika. Från 1977 fram till idag har hennes rörelse planterat 30 miljoner träd!

Jag träffade henne första gången 1984 vid en resa till bl a Kenya, som Kvinnorådet för Internationellt Bistånd (KIB) gjorde. Hon var ivrig, stolt och glödande när hon förevisade sin plantskola. Här skulle bli träd som skulle stoppa öknen, som skulle höja grundvattennivån, som skulle ge mat, skugga och ved till den växande befolkningen! Ja, det skulle leda till ett mycket fredligare samhälle.

Att dessa ambitioner inte var välsedda av alla blev vi i vår KIB-grupp medvetna om då vi ville skänka Wangaris rörelse ett antal fina spadar. Vi blev

stoppade på vägen till byn på order från president Daniel arap Moi himself! (Det ryktades och viskades om att Wangari vägrat gå sängvägen till presidentens gunst).

Om det var bland annat därför hon till slut också hamnade i fängelset ska vi låta vara osagt. Hon nöjde sig alldeles uppenbarligen inte med den "ofarliga" trädplanteringssysslan, utan satte in den i ett politiskt sammanhang. Krävde mänskliga rättigheter, krävde kvinnors rättigheter, bekämpade korruptionen, hon blev helt klart farlig för despoten arap Moi.

En ny regering och en ny president finns i Kenya idag (det bör noteras att presidenten röstats bort och inte skjutits bort) och Wangari Maathai har blivit landets vice miljöminister.

Vi gratulerar henne och vi gratulerar den norska nobelkommittén. 20 år efter att Wangari Maathai tilldelades det alternativa nobelpriset ansåg kommittén henne vara en värdig mottagare av det prestigefyllda nobelpriset. Ska vi våga tro på en radikaliserings av den norska nobelkommittén?

Dockor: Maria Elmgren. Foto: Somia Rensch-Johansson

Rapport från European Social Forum i London

En annan värld är möjlig!

Ianthe Holmberg och Vida Ezzatpoor från Göteborg har varit i London på årets European Social Forum (ESF) 14-17 oktober. Här kommer en rapport om deras erfarenheter från Ianthe i form av en fiktiv intervju med henne själv.

Ianthe Holmberg

Mötesplatser för folkliga rörelser

-Kan Du först berätta vad European Social Forum är?

-Sociala Forummöten är ingen gammal företeelse. De finns på tre nivåer, världsnivå, på olika kontinenter och lokal nivå. Det är ingen organisation som står bakom dessa träffar, utan de erbjuder mötesplatser för folkliga rörelser inom ramen för en deklaration om en demokratisk, rättvis och ekologiskt hållbar världsordning. Forum växte fram ur försöken att formulera alternativa globaliseringsstrategier i Davos, där representanter för multinationella företag, Världshandels-organisationen (WTO) och Internationella valutaunionen (IMU) träffades för att dra upp sina riktlinjer för världens framtid. Vid deras nästa möte i Seattle, växte protesterna i styrka och ett världsförum planerades till Porto Alegre i Brasilien år 2001. Denna konferens visade sig vara av stor betydelse och har följts av årliga möten. Sist var det i Mumbai (f.d. Bombay) i Indien. Nästa år blir det Porto Alegre igen.

-Hur har det varit i Europa?

-Nu i London var tredje mötet. Förra året hölls det i Paris och året innan i Florence.

-Och den lokala nivån?

-Vi hade ett stort socialt forum i Göteborg under EU-toppmötet 2001. Sedan hade vi ytterligare ett i Göteborg för ett par år sedan, och nu senast i maj där SKV medverkade i ett kvinnoseminarium.

-Åkte ni till ESF i London av eget intresse?

-Ja, det är klart att man åker för att man är intresserad. Men SKV är också med i ett nätverk som heter Kvinnor för ett annat Europa, eller Women Towards a Different Europe (WTDE) och vi ordnade en workshop på temat EUs konstitution och kvinnorna. Gudrun Schyman inledde och det blev lyckat.

-Har man råd?

Bra fråga. Det är inte gratis att delta. Det är registreringsavgift för den enskilde, för sin organisation och för sin workshop, om man vill organisera en sådan. Svenska Fredsrådet gav oss ett resestipendium, vilket var till stor hjälp. Man kan bo hos vänner och släktingar om man har tur. Man har inte råd att inte åka Ryan Air!

Demonstranter för en bättre värld i London. Foto: Ianthe Holmberg

-Var fredsfrågorna viktiga?

-Mycket viktiga. Krig och fred stod högst upp på listan av sex teman för Social Forum.

Irakkriget har ju mobiliserat folk över hela världen emot konfliktlösning med militära medel. Engelska folket är ju särskilt berört och kriget splittrar nationen i två delar. I slutdemonstrationen, som i första hand var en anti-krigsdemonstration, deltog 70 000 människor. Forumet var uppdelat i tre nivåer, plenar-möten, seminarier och workshops. På alla tre nivåer upptog frågor om upprustning, militarisering av världen, USA:s hegemoni och Irakkriget en försvarlig del av utrymmet. Många gräsrotsorganisationer fanns på plats.

EU-konstitutionens konsekvenser för kvinnor

-Er workshop handlade om EU-konstitutionen och kvinnorna. Varför valde ni det temat?

-Vårt europeiska kvinnoätverk har sysslat en hel del med EU-kritik. Vi menar att när EU tar över allt fler politikområden, måste man se konsekvenserna för kvinnor av EU:s beslut. Just nu skapar den föreslagna konstitutionen intresse kring dessa frågor, inte minst om man ska folkomrösta eller ej. Det är viktigt att då passa på och diskutera EU. Den nuvarande konstruktionen av EU och dess politik läggs ju fast som grundlag, en författning eller konstitution, överordnad våra grundlagar.

Det skrämmande är att man blandar ihop grundlagsfrågor med vanliga politiska frågor. En grundlag eller konstitution skall ge spelreglerna för hur man fattar politiska beslut. Innehållet i politiken skall riksdagen besluta om beroende på resultatet av

allmänna val. Detta är grundläggande principer för en demokratisk, parlamentarisk ordning. I den här konstitutionen blandas allt ihop. Det finns ganska detaljerade anvisningar för hur politiken skall utformas, inte minst den ekonomiska.

-Hur menar Du att EU-politiken är utformad?

-Den politik som påbjuds är en mycket marknadsinriktad, nyliberal politik. Det mesta ska kunna säljas och köpas, inte bara varor utan också tjänster. Offentlig sektor och offentligt ägande ska inte undandras marknaden utan kunna konkurrensutsättas och privatiseras. Jobben blir otryggare. Vi ser det som ett hot mot välfärden och mot kvinnor som alltid varit beroende av den gemensamma sektorn för arbete och service. Marknad och affärsintressen sätts främst, människors behov kommer i andra hand.

Vi reagerar också mot att konstitutionen kräver av medlemsländerna att de stärker sitt försvar. Inget nytänkande när det gäller att förebygga krig. Tvärtom - av de gamla patriarkala strukturerna för att bygga upp EU till en militärmakt som kan visa musklerna ute i världen och försvara sina intressen och "europeiska värden". Man skall "aktivt och förbehållslöst" stödja den gemensamma utrikes och säkerhetspolitiken "i en anda av lojalitet och ömsesidig solidaritet." Vem vet vilka militära interventioner EU i framtiden kommer att satsa på?

-Hur tycker Du att kvinnofrågor fick genomslag på ESF

-Många var besvikna över att "the Women's Assembly", som varit en succé i Paris, inte planerades

Deltagare på European Social Forum i London. Foto: Ianthe Holmberg

in från början. I Paris hade man en heldag på "kvinnoteman" innan det egentliga forumet öppnade. Denna gång skulle dessa integreras i programmet, vilket ju var helt riktigt. Organisationskommittén var tyvärr inte med på noterna och en Women's Assembly ordnades i allra sista stund. Även där talade Gudrun Schyman om konstitutionen, men som helhet blev det inte så bra, dålig lokal, allt för många talare med disparata ämnen och svag ordförande. Nu överväger man att skapa ett European Women's Forum som ska kunna vara med och förbereda nästa Women's Assembly och ge stadga åt denna del av ESF.

-Är ESF ett lyckat koncept?

Det är en gigantisk satsning där frivilliga krafter skall sköta det mesta. Därför kan man inte förvänta sig att allt ska löpa friktionsfritt. Motsättningarna i organisationsgruppen har varit ganska stora, har man förstått. Dock kom ett Socialt Forum till stånd, det tredje av dessa möten, och utbudet var enormt. Alla plenarmöten och seminarier tolkades till flera språk – en oerhört ambitiös apparat. Man fick planera sin dag väl och prioritera hårt.

Den främsta mötesplatsen, Alexander Palace, var inget konferenscentrum. Stora ytor delades av med tygväggar - seminariehögtalarna tävlade med varandra. Utanför samlade stora ödsliga, kalla tält också seminarieåhörare. Logistiken var inte den bästa, så det blev förseningar i programmen. Mat och kaffeköer var långa. Det myllrade av människor, man vadade genom hav av flygblad. Vädret var riktigt dåligt - det var rörigt. Men alla workshops ägde rum i det centrala universitetsområdet i Bloomsbury, där lugn rådde på

ett helt annat sätt. Allt uppblandades med massor av kulturyttringar.

-Någonting särskilt du minns från ESF?

Det märkligaste var nog öppningskvällen i Southwark katedralen (av alla ställen), på Södra Thames stranden då Londons borgmästare Ken Livingstone hälsade oss välkomna bland gotiska valv omgivna av alla kristendomens symboler. Men Southwark katedralen har en radikal profil och man hittade ingen annan mötesplats som kunde rymma så många. Där fanns namn såsom Gerry Adams, Sinn Feins ledare, och Aleida Guevara, Che Guevaras dotter, som bott och arbetat med sociala frågor på Cuba. Ken Livingstone som själv kritiserats för att Londonbornas skattepengar gått till detta "kommunistjippo", hävdade att detta var det största mötet som någonsin hållits i England och att det kostat mindre än G8 mötet. Gerry Adams menade att vi behöver förnya vår känsla av upprördhet och indignation över hur världen ser ut och det kanske till stor del är vad ESF handlar om. Susan George, v.ordf. i Attac, som var kvällens höjdpunkt, menade att vi måste gå längre än så. Världen känner ganska väl till hur illa det är ställt. Men det räcker inte längre att bara skildra eländet. Vi måste vässa våra strategier för att vinna ett större slag, inte bara de små. Mat, vatten, utbildning åt alla - detta ska inte behöva vara en utopi i vår värld!

-Hur blir det med kommande Social Forum ?

Nästa år träffas man i Porto Alegre i Brasilien igen. I Europa planerar man ett möte i Marseilles i maj. I Göteborg är inget bestämt än, tror jag. Något blir det säkert.

Det finns så många som tror att en annan värld är möjlig!

Dockor: Maria Elmgren. Foto: Sonia Rensch-Johansson

Äntligen fri!

Leyla Zana dömdes 1994 i en turkisk domstol till 15 års fängelse. Hennes brott: som folkvald politiker försökte hon driva kurdernas sak i parlamentet.

Domen väckte stor uppmärksamhet. En delegation från KDV (Kvinnornas Demokratiska Världsförbund), bevakade rättegången. Från SKV deltog Agneta Norberg.

Så här skrev Agneta i förordet till skriften *Leyla Zana, fängslad för sina åsikter* (1995):

”Första gången jag träffade Leyla Zana var 1993 i december. Jag deltog i Helsinki Citizen Assemblys möte i Ankara.

Vi hade samlats för att lyssna till hennes anförande om hur det var att arbeta som den första kvinnliga kurdiska parlamentariker i det turkiska parlamentet. Hon berättade om de trakasserier hon och hennes partikamrater utsattes för när de skulle tala i parlamentet. Det var framförallt de fascistiska ledamöterna från MHP som gjorde allt för att de inte skulle kunna säga något.

De slets ned från talarstolen av turkiska parlamentariker. Leyla Zana berättade också att hon fått hotelsebrev och att hon fruktade för sitt liv.

Andra gången jag såg henne var precis ett år senare – den åttonde december 1994 – inför den turkiska säkerhetsdomstolen i Ankara. Hon var då blek och mager och hade, under den tiden hon varit arresterad, utsatts för grym tortyr. När hon kom in i rättegångssalen höjde hon handen och gjorde V-tecken. De närvarande kvinnorna halsjoddlade då och applåderade”.

Agneta berättar i skriften om vem Leyla Zana är och varför domen mot henne blev så hård. Hon lyfter också fram de krafter som stod bakom den turkiska regeringen och vilka som beväpnade och utbildade bödlarna. (USA och Tyskland).

Efter påtryckningar från EU har Leyla nu frigivits efter tio år i fängelse. Men det är en begränsad frihet. Hon bevakas noga och får inte lämna landet.

FN:s dag för avskaffande av våld mot kvinnor

Tisdagen den 19 oktober var det FN:s dag för avskaffandet av våld mot kvinnor. Dagen högtidlighölls på olika sätt runt om i världen. I Sydafrika inledde regeringen en 16-dagars kampanj mot kvinnovåld med en protestmarsch genom Kapstaden. I den chilenska huvudstaden Santiago marscherade nakna kvinnor med målade kroppar i protest mot kvinnovåldet, rapporterar brittiska BBC.

Källa: Aftonbladet

Rapport från Fistulasjukhuset

Av Carin Palmcrantz, ordförande i Fistulastiftelsen

Nyligen kom en del nyheter från sjukhuset i Addis Abeba.

De som har inackorderats i Addis Abeba i väntan på en plats på sjukhuset kommer nu att få bo ute i Desta Mender medan de väntar. Här finns det nybyggda hus, avsedda för patienter som inte kan återvända till sina byar, men flera av dem står fortfarande tomma. Många av dem som kommer är också i så dåligt skick att de behöver äta upp sig och vila innan operationen.

Sjukhuset sprider sitt kunnande om fistulaoperationer dels till läkare som ska tjänstgöra i avlägsna delar av Etiopien, dels till läkare från andra länder i och utanför Afrika.

Syster Wude Fantahun ska börja arbeta som samordnare i Bahrdar, där en ny fistulaklinik står klar. Hon är en erfaren barnmorska och förutom henne håller ett team med tio f.d. fistulapatienter på att lära sig bli assisterande undersköterskor.

Dr Catherine Hamlin har tilldelats en rad utmärkelser för sin enastående insats, i Etiopien och utomlands. Det är en välförtjänt uppskattning för en revolutionerande läkargärning. Utan oförtröttligt arbete tillsammans med framlidne maken Reginald, hade de alltför unga mödrarna som drabbats av fistulaskador fått fortsätta leva med skammen och lidandet.

Insamlingen har gått bra. Tills idag har 210 00 kr influtit! Styrelsen sänder ett varmt tack till alla som så generöst har bidragit till sjukhuset.

En delegation från riksdagen kommer att resa till Etiopien våren 2005.

(Inlägget är förkortad)

Vill du veta vad som händer i riksdagen?

**Sök i riksdagsarkivet på Internet,
www.riksdagen.se.**

Motioner hittar du på:

www.riksdagen.se/debatt/motioner.

Där kan du bland annat läsa

**Vänsterpartiets motion, Statens ansvar
för mäns våld mot kvinnor
2004/05:Fi 260.**

Världskvinnomarschen

Idag är vi 5 500 grupper i 163 länder.
Det ska synas och höras hela nästa år – 5 år efter den första Världskvinnomarschen.

Vi börjar redan den

10 december 2004 i Kigali, Rwanda, där Women's Global Charter for Humanity (Kvinnornas Manifest för Mänskligheten) ska antas. Ett helt år och många möten och e-postbrev har det tagit för att få ihop denna skrivning, liknande FNs mänskliga rättigheter med en feministisk innebörd, som alla kan ställa sig bakom.

Det är en optimistisk och hoppfull skrivning där allt står som vi vill uppnå, och till en del också med vilka medel. Kapitlen med "vi anklagar" har tagits bort. Denna vår plattform, vårt manifest, översätts just nu till svenska och en förkortad version med utgångspunkt från svenska förhållanden kommer också att finnas snart.

Den kommer sedan att följa oss vid alla våra manifestationer hela året.

8 mars 2005 är så startpunkten. Då börjar kvinno-stafetten sin resa från Brasilien via alla kontinenter, för att den 17 oktober anlända till Burkina Faso i Afrika. I sommar kommer den till Europa och befinner sig den

5 juni 2005 i Köpenhamn. Anmäl er redan nu till gemensam resa! (031-14 40 28)

I Göteborg har Världskvinnomarschen inbjudit kvinno- och andra solidaritetsorganisationer till 8 mars-firande under marschens huvudparoller: MOT FATTIGDOM OCH MOT VÅLDET MOT KVINNORNA.

Vi planerar också en norsk-svensk marsch vid gränsen (på Svinesundsbron eller i Morokulien) med

anledning av att det är 100 år sedan unionen mellan Sverige och Norge upplöstes på fredlig väg.* Det är ännu ej bestämt när denna marsch med påföljande seminarium ska gå av stapeln.

17 oktober 2005 anländer stafetten till Burkina Faso i Afrika. Samtidigt anordnas manifestationer under 24 timmar, samma klockslag i varje tidszon runt hela jorden.

Världskvinnomarschen är ett nätverk som bygger på individers aktiva deltagande. Vid vårt första nationella möte i Stockholm den 9 oktober var vi 15 personer. Vi behöver bli många fler.

Anmäl dig till:

vkmarschen@yahoo.se

eller

SKV, Göteborg 031-14 40 28.

Så är du med i nätverket och kommer att få fort-löpande information.

Om du redan nu har idéer och förslag skicka dessa till:

Vk-marschen@yahoogroups.com

(obs – det är inte samma adress som ovanstående där man anmäler sitt intresse att vara med).

Erni Friholt, världsmarschaktivist

* Om unionsupplösningen har Inger Hammar skrivit en intressant bok med titeln FÖR FREDEN OCH RÖSTRÄTTEN (Nordic Academic Press). En recension av boken, publicerad i Bohusläningen 20.10 under rubriken "Brödrafolkens gräl – systerskapets kris" finns med i detta nummer av Vi Mänskor.

Dockor: Maria Elmgren. Foto: Sonia Rensch-Johansson

Världsomspännande kvinnomakt

Rapporter från Erni Friholt

Erni Friholt

Kvinnopolitiskt rådslag i Düsseldorf: Kvinnor från 19 länder möttes

1500 kvinnor kom till Heinrich Heine Universitetet i Düsseldorf för att i tre dagar lyssna, diskutera, utbyta erfarenheter, sjunga, dansa och redan förväntansfullt ta avsked av varandra: vi ses igen om två år!

Det var det sjätte kvinnopolitiska rådslaget i Tyskland som jag bevistade.

Hela fredagen ägnades åt internationella utblickar. Kvinnor från 19 länder berättade om situationen för kvinnorna i sina respektive länder. De kom från Sydafrika, Rwanda, Filippinerna, Iran, Indonesien, Palestina, Argentina, Ecuador, Peru, Kuba, Columbia, Polen, Turkiet, Ukraina, England, Frankrike, Norge, Tyskland och Sverige.

Jag koncentrerade mig i mitt anförande på våldet mot kvinnorna. Den svenska lagen mot sexköp (ännu så länge unik i världen) väckte stort intresse.

Esther Mujawaya-Keiner från Rwanda gjorde starkt intryck på mig. Hon startade, tillsammans med vänner, en självhjälpgrupp för alla offer efter folkmordet i landet 1994. Alla hade förlorat sina familjer, alla var traumatiserade – de hjälper nu varandra, ”vi är vår nya familj”, som hon uttryckte det. Men vi kallar oss inte bara ”överlevare” utan ”de levande”. För så vill vi se vår uppgift nu, inte fortsättningsvis bli betraktade som offer, utan villiga att ta oss an livet på nytt och gå vidare.

Av alla våra bidrag ska det också bli en bok, som kommer att komma ut redan före jul!

Arbetsgrupper och debatter

Lördagen var vikt åt arbetsgrupper och debatter i stora fora. Det handlade bland annat om åldersdiskriminering, kvinnor klämda mellan yrke, familj och engagemang, hälsa – en lyx?, krigen mot folken och våldet mot kvinnorna, socialism och feminism, ungdomsforum,

kvinnor och rätten till asyl, sånger för kvinnors frigörelse, globalisering och hur den drabbar kvinnorna, mm.

Maria Mies, professor i sociologi, hade just kommit ut med en ny bok: ”Krieg ohne Grenzen – die neue Kolonisierung der Welt” (Krig utan gränser – den nya koloniseringen av världen). Hon talade övertygande om detta tema och påvisade hur ett uttalande från 1600-talet om att handel inte kan existera utan krig, och att krig behöver handeln även fortsättningsvis, och i ännu högre utsträckning, har sin giltighet i dag. Afghanistan, forna Jugoslavien och inte minst Irak är tydliga exempel på detta.

Sång och dans

Dagen avslutades med en jättebuffé som deltagarna gemensamt framställt. Grupper på sex personer i varje förberedde, lagade och la upp härligheterna på ett tjugotal långbord. Vin och öl därtill, tårter och kaffe. Sedan kulturella framträdanden, sång och dans till sena natten.

På söndag hölls paneldiskussion, genomgång av debatterna från dagen innan och viktiga frågor att besvara. Som: Hur bedriver vi solidaritet mellan kvinnorna i världen, hur stärker vi våra band, hur profilerar vi oss, hur hinner vi med både jobb, politisk aktivitet och familjen ? osv.

28 kvinnor anmälde sig för att ingå i den nya styrelsen för Kvinnorådet. Alla hälsades välkomna, och sedan följde mycket sång och långdans. Ingen ville egentligen gå hem...

Kvinnoforum i Paris: ”Kvinnor i svart” från Belgrad

På kvinnoforumet i Paris i höstas träffade jag Marijana. Hon berättade om kvinnor i svart och deras fortsatta pedagogiska bildningsarbete i Belgrad och andra städer i Serbien.

I drygt 12 år har de träget stått på torget med sina protestbanderoller mot kriget och nu mot våldet mot kvinnorna. Ofta blir de direkt angripna av nationalistiska eller ”bara” patriarkal-sexistiska män.

Men kvinnorna gör mera. De organiserar aktioner,

seminarier och konferenser. De dokumenterar också kontinuerligt allt eget arbete och samarbetar med regionala och internationella grupper i Fredsnätverket. Sedan 1998 arbetar de med ett projekt kallat ”Alternativ utbildning”.

Ulrike Reimann och Marijana Grsak berättar i den tyska tidskriften *Wir Frauen* om en aktion i slutet på november 2003 i Belgrad:

Kvinnorganisationerna hade gjort ett upprop för den "internationella dagen mot våldet mot kvinnorna" och början till en 16 dagars kampanj i ämnet.

På Republikplatsen kunde förbipasserande se 31 silhuetter i röd kartong i människostorlek. På varje figur fanns ett kvinnonamn, hennes härkomst och en kort beskrivning på vilket sätt hon bragts om livet av sin man, sambo eller släkting. 31 offer för våldet i familjerna mellan januari och november 2003.

Denna aktion, som också förstärktes med ett dramaspel mellan figurerna, blev mycket uppmärksammat av TV och press. Skolklasser kom och tittade, de förbipasserande var märkbart berörda, somliga grät öppet. Den vaktande polisen hjälpte till att dela ut information. SOS-telefonen hos det Autonoma Kvinnocentret blev nerringad av

hjälpssökande kvinnor efter aktionen.

Centret, som bildades efter kriget 1991, ser åter ett ökande antal skyddssökande kvinnor, slagna och ofta våldtagna inom familjerna. En växande våg av nationalism och våld, stigande arbetslöshet och fattigdom kan ses som en orsak till det växande våldet. Kvinnorna och barnen blir offren.

Ämnet med våld mot kvinnor är dock fortfarande tabu och "Kvinnor i svart" på gatorna och i kvinnocentret gör en stor insats med sina aktioner.

Som överallt så saknar de också finansiella resurser. Kvinnocentret blev nyligen tvunget att flytta till mindre lokaler och dess aktiviteter mot nationalism och våld är inte längre möjliga.

Wir Frauen väddar om bidrag till centret Zene u crnom, Beograd. E-post: stasazen@eunet.ju. Jag stödjer gärna detta upprop. För ett par år sedan stod jag själv med kvinnorna på Republikplatsen och besökte och intervjuade kvinnorna på Kvinnocentret. De behövs!

Tyskland: Die Frauen har egen grundlag

I Tyskland finns ett feministiskt parti som heter DIE FRAUEN. I frustration över förslaget till ny grundlag i EU, som så helt saknar feministiska förtecken, har man författat en egen grundlag. "Deklarationen om Kvinnors rättigheter".

Den består av 15 artiklar där nr 1 fastställer att kvinnors värdighet är okränkbar och att denna deklaration ska ha företräde framför alla andra.

I inledningen betonas att grundlagen ska förverkliga kvinnors rättigheter och att varje form av våld, sexism och rasism måste få ett slut.

Artikel 4 handlar om varje kvinnas rätt att leva i fred. "Det får inte finnas krig, krigsförberedelse, ingen tortyr, slaveri, tvångsarbete, ingen prostitution, ingen pornografi och ingen handel med kvinnor".

Vidare i artikel 11 om rätten till ren miljö: "Varje kvinna har rätt till omedelbar tillgång till ren luft, rent dricksvatten och giftfria livsmedel. Exploatering av naturen och användning av teknologi som leder till irreparabla följder, får inte längre finnas".

I artikel 12 heter det: "Varje kvinna har rätt att bosätta sig varhelst i Europa. Varje förföljd kvinna har rätt till asyl. Förpassning och utvisning får inte längre förekomma."

Om sjukvården säger man bl a att varje kvinna har

rätt till medicinsk vård utförd av kvinnor.

Om rösträtten och EU-parlamentet finns följande passus: Det europeiska parlamentet och alla andra politiska instanser måste bestå av en majoritet av kvinnor. Alla kvinnor som har sin hemvist i Europa har rätt att delta i val som utser ett "Europeiskt Kvinnoråd", vars uppgift är att pröva, rekommendera eller förkasta alla riktlinjer, grundlagar och lagar som har att göra med deklarationen för kvinnornas grundlag i Europa. Kvinnorådet skall ha vetorätt.

Deklarationen av grundlagen för kvinnorna i Europa ska vara en beståndsdel i författningen. Även andra redan befintliga fördrag och motsvarande politik måste anpassas till deklarationen för kvinnornas grundlag i Europa."

Ord och inga visor!

Erni Friholt har läst och översatt.

Hela aktstycket (på tyska eller engelska) kan tas fram via www.diefrauen.de

Kamp mot rasism i skolan

Av Elly Engstedt

I maj i år fick Granbergsskolan i Bollnäs i Hälsingland ta emot skolpriset, *Vardagens hjälte*, för sitt arbete mot rasism. Det var *Stiftelsen för respekt* som delade ut priset och prissumman var 10.000:-.

Motorn och initiativtagaren till skolans arbete, *skolkurator Laila Engstedt*, berättar:

-För ett par år sedan började eleverna (läs pojkar!) komma till skolan med speciella kläder och rakade huvuden. De hade blåa kängor med vita snören och speciella jackor, s.k. bombarjackor. Vi på skolan förstod att vi måste skaffa oss kunskap om vad det stod för. Jag läste bland annat en bok, "Exit", av Kent Lindahl. Boken handlar om avhoppade nynazister, och jag kontaktade honom. Han betonade vikten av två saker när man ska försöka fånga upp ungdomar, nämligen: samverkan och långsiktighet.

Olagligt att göra nazisthälsning

Laila berättar vidare att hon skickade ut några "trevare" till olika organisationer och myndigheter, bland annat ungdomspolisen

-Han blev så glad när jag ringde att han kom till mig samma eftermiddag med den information han hade om olika symboler. Han redogjorde för vad som är lagligt och inte. Det är olagligt att göra en nazisthälsning eftersom det betecknas som hets mot

Skolkurator Laila Engstedt. Foto: Elly Engstedt

folkgrupp. Vi beslutade på skolan att förbjuda eleverna att bära kläder och olika symboler, som vi uppfattade som rasistiska.

Jublande elever på Granbergsskolan i Bollnäs. Bilden är tidigare publicerad i tidningen *Ljusnan*, fotograf Ola Svärthagen

Nu efteråt kan Laila se att man skulle ha dragit in eleverna mer i beslutsprocessen. Skolledningen bestämde vad som var tillåtet att bära i skolan och många elever reagerade med att trotsa och utmana detta förbud.

-Ett tag var det en evig kamp om dessa förbannade tröjor och olika symboler, minns Laila.

Ungdomarna behöver bli sedda

Laila berättade vidare att hon var på en föreläsning med en överlevare från ett koncentrationsläger.

-Föreläsaren kallade dessa ungdomar för "hatare". Han använde inte ordet rasister. Jag blev väldigt tagen av hans föreläsning och kände starkt att jag var tvungen att försöka förmedla hans budskap vidare. Jag måste helt enkelt börja göra föräldrarna medvetna om vad ungdomarnas klädsel och symboler stod för. Alla måste få kunskap om det hemska i rasismen, dvs. att vissa människor anses underlägsna andra och kan behandlas därefter. Vuxensamhället var tvungen att starta en motoffensiv till det som hade börjat breda ut sig på skolan. Jag kände starkt att det var ett ansvar som åvilade skolan. Jag kände också att det var bråttom. Processen från att vara en "vanlig" ungdom till någon med klart uttalade rasistiska åsikter, ja, den processen kan gå fort. Det är nämligen så här att i det här "gänget" får alla plats. Ofta är det vilsna ungdomar, som inte hittat sin identitet, men här får de den. Den processen kan gå fort. Alder har t ex ingen betydelse. En trettonåring med bombarjacka kan bli "morsad" på stan av en artonåring med likadan jacka, symbolen för deras åsikter. Trettonåringen växer av detta. Genom att bära samma attribut blir man en i gänget. Efter ett par veckor kan det hela vara klart, man har fått en identitet som t ex nynazist.

Alla måste få veta

För att sprida informationen ordnade Laila så att en föreläsare, *Tommy Deogan*, från Stiftelsen för respekt kom.

Han är f d "värsting" och han har en bror som blivit ihjälslagen av huliganer. Deogan stannade i kommunen *en vecka* och informerade på kommunens alla skolor, både elever, personal och föräldrar. Han arbetade från morgon till kväll. Ingen kunde hädanefter säga att man inte visste. Föreläsningarna fick ett enormt gensvar och många diskussioner kom igång. Deogan lämnade också uppgifter som skolorna kunde jobba vidare med.

Flickor och pojkar

Mest har arbetet riktat sig mot pojkar och deras attribut. Flickor är liksom en tystare "svans". De har inte rakade huvuden eller har bombarjackor. Deras signaler är mycket mer dolda, berättar Laila.

-Kanske rakar de håret längst ned bak i nacken och har håret längst uppe i en liten svans. De kan fälla ned håret när de vill och på så sätt syns det inte att de är rakade. De är mer diskreta, men de finns där.

I dag är skolan lugnare

I dag är det lugnare på skolan och de rasistiska symbolerna har så gott som helt försvunnit. Men medvetenheten om vad som kan hända och beredskapen om hur man ska arbeta finns kvar. På skolan finns olika "kompisgrupper", som har koll på vad som händer bland eleverna. Börjar det dyka upp olika symboler tas det upp till diskussion direkt.

- Men rasism är inget skolproblem, säger Laila. Det är ett samhällsproblem. *Alla* måste delta i kampen för att motverka att sådana åsikter får spridning.

Faktaruta Stiftelsen för Respekt

Stiftelsen är en politiskt och religiöst obunden organisation. Deras filosofi bygger på att man genom utbildning och information kan åstadkomma förändring. De vill inspirera unga och gamla att ta initiativ till handlingar som motverkar våld. Stiftelsen bildades 1995 under namnet Non-Violence, men har sedan dess bytt namn till det nuvarande.

Varje år delar de ut priser till Vardagens hjältar. Allmänheten kan nominera både personer och organisationer till dessa priser.

Mer information finns på:

www.respekt.org

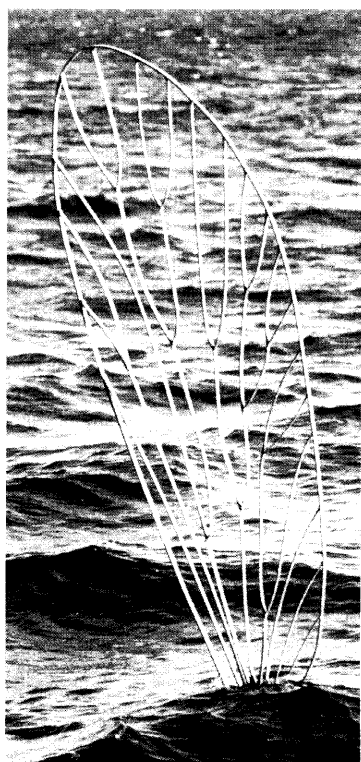
Konstvägen vid Södra Dellens strand

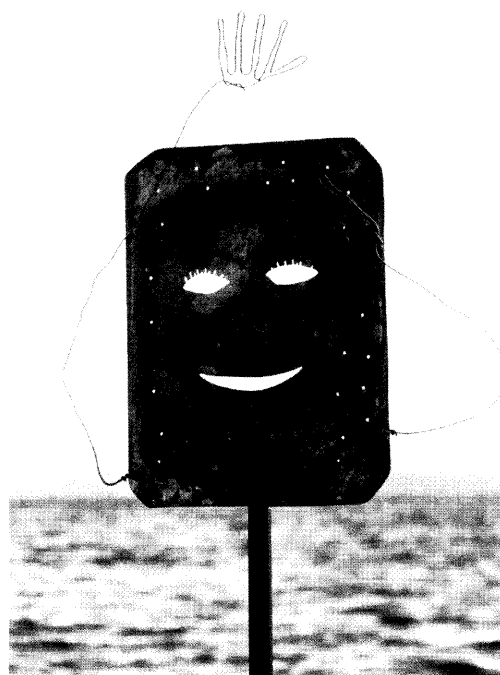
*Bergsteinur Assbjörnsson: Skulpturen heter Sju +
Foto: Sonia Rensch-Johansson*

Södra Dellen ligger i Delsbo i Hälsingland.

Varje sommar kan du besöka en fantastisk konstutställning i fria naturen. Fler av konstverken är placerade i vattnet, vilket ger dem oanade dimensioner. Vi visar här några foton så att du kan se hur de ser ut.

*Alf Larssons: Eutomologisk landning
ger en känsla av rymd och fri flykt.
Foto: Sonia Rensch-Johansson*

*Karin Björklund visar ansikten.
Den du ser här heter
Huvudfotingar-Hej då
Foto: Sonia Rensch-Johansson*

*Margot Öjemark: En ståtlig urna som liknar
en ståtlig kvinna som blickar ut över södra
Dellen. Foto: Sonia Rensch-Johansson*

En dag kring Siri Derkert

Av Gunnel Malm Bask

För undvikande av alla missförstånd och irritation från er som kan *mycket* mer än jag i det här ämnet svär jag mig helt fri från alla fel ni kan hitta. Jag skrev slut på två pennor och hann inte alltid med, men jag ska *försöka* ger er en bild av hur härligt och varmt (just det!) det kändes på sommarmötet.

I över 30 graders värme samlades runt 50 intresserade kvinnor och några modiga män till en alldeles egen visning av Säfstaholms slott och pågående utställning "... i en ny tids anda Kvinnliga modernister under tiden 1900 till 1930". Alltså, jag vet ingenting om konst och definitivt inte något om kvinnlig sådan i början av förra seklet. Men varför inte, för en gångs skull, göra något jag aldrig gjort. Kanske skulle jag bli intresserad. Jag blev nog mer. Jag blev fascinerad.

Vi började med en god lunch där gamla bekansnader dök upp och inspirerade till nya samtal. Sedan samlades alla i musikrummet. Margareta Broon berättar att förutom alla andra intresserade finns här med oss Ruth Boman som gick kurs på Fogelstad 1946. Honorine Hermelins lillasyster är också här, liksom hennes dotter... Honorine. Allting upprepar sig. Så också sällskapet av flera från SKV (Svenska Kvinnors Vänsterförbund) som vi mötte på deras jubileum nyligen. Vilken samling intressanta människor!

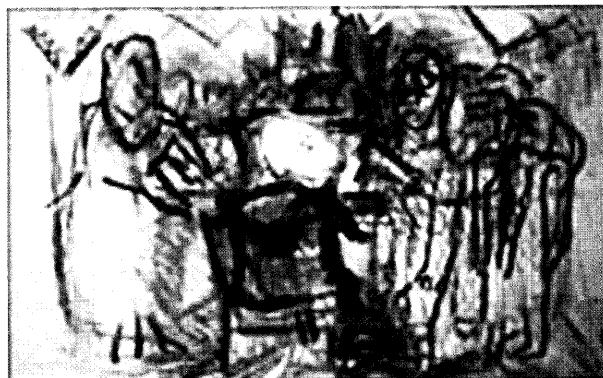
Säfstaholms intresserade guider för oss runt i slottets historia och dess utställning av kvinnliga konstnärers verk. I en ny tids anda...! Här får vi lära oss att Tora Holmström fick höra av Carl Larsson "... hon verkar vara en käck och duktig tös men hon har en sak emot sig... sitt kön. En kvinna kommer aldrig att lyckas." Jösses vilken motvind!

Kvinnliga självporträtt

Hela rummet är fullt av kvinnliga självporträtt, uppfordrande, allvarliga och vi är flera som fastnar framför några klart annorlunda. Det berättas att någon såldes billigt för att 1997 plötsligt gå för mycket mer, när någon upptäckte storheten. Äntligen!

Agda Holsts självporträtt finns på katalogen och reklamaffischen till utställningen. Det är en tuff och orädd kvinna som blickar ner på oss. Hon var en av de kvinnliga konstnärer som aldrig gifte sig, de trodde (visste!) att konstnärskap och äktenskap inte skulle gå att kombinera.

När vi får Tora Vega Holmströms målning "Ryttaren" förklarad för oss börjar jag se på tavlan med andra ögon. Vad intressant, så här har jag aldrig

Siri Derkerts teckningar från Fogelstad

tänkt. Hur orkade de fortsätta med det de ville, när Albert Engström till exempel hade åsikten att en av de kvinnliga konstnärerna "söker sina modeller på Eugeniahemmet, hon tycks älska vanskapligheter"!

Så ska de handla om Siri Derkert och museichefen Staffan Hammenbeck tar vid. Jag har sett hennes konst eftersom jag är uppväxt i huvudstaden. Jag vet också vad jag tyckte. Så tycker jag inte nu runt 40 år sedan. Och definitivt inte sedan jag fått konstverken förklarade an denne hängivne föreläsare. Vad det är roligt att lyssna till någon som älskar det han pratar om!

Siri Derkerts konst speglar vad hon ansåg om vissa företeelser i samhället. Bildpredikningar kallas de. Fred, kvinnors situation och miljöfrågor finns hela tiden med i konstnärskapet. De teckningar som finns från fogelstadskurserna tyckte man var fula. Det sägs att hon avbildade inte bara hur folk såg ut, utan hur de VAR. Och hon lär själv ha sagt att "jag har märkt att det är inte jag som väljer motivet, utan motivet väljer mig." Hon inspirerades av verkligheten och tyckte

att "vi lär oss av vår tid. En spårvagnsresa är mer intressant än ett museibesök." Och när fröken Tamm förbjöd Siri Derkert att teckna vid föreläsningen svarade hon ampert "det gör inget om jag tecknar här eller efteråt, jag har ett bra minne".

Som kuriosa berättas att en man på Östermalm ansåg att konstverket i tunnelbanestationen var rena "kluddret" och det "borde satts i någon förort istället." Någon tyckte också att fredstanken, som förekommer på många av hennes verk, kommer att bli "inaktuell". Och det vet vi ju hur det blev med den saken.

På en skiss hade hon skrivit DDT och bort med biociderna. Tyvärr reagerade sponsorerna så att hon inte fick ta med det på det färdiga konstverket, en väv. Men hon kringgick det hela genom att skriva "Vad sjunga fåglarna?", lägga till noter från Beethovens femma och texten de de zie. Det är ju bra så fräckt!

Kursen betydde livet

Och Stefan Hammenbeck avslutar med att hänvisa till den närvarande Ruth Boman. Hon gick kursen 1946 och har en gång sagt att "även om vi inte kunde sjunga så lyckades Elsa Stenhammar göra något av oss." Och han fortsätter: jag tror inte att jag överdriver när jag säger att Fogelstad har betytt lika mycket för kvinnornas förkovran i bland annat samhällsfrågor som rösträtten. Kvinnor som gått kursen, säger att den betydde livet för dem. Och Siri Derkert, som var där varje år mellan 1943 och 1954, skriver senare "... årets lekpaus och diskussionsveckor finns ej mer". Försök att göra något mer med Siri Derkert, hon är värd det, slutar så vår eminente föreläsare.

Lite tagen sitter jag en stund och tänker... ja-a jag håller nog med. Denna kvinna verkar vara så intressant att det finns plats för mer än ett föredrag. Gärna flera dagar...

Till vänster självporträtt och till höger skulptur av Elin Wägner

Feminism

Av Moa Martinson

Den västerländska kulturens största fasa har alltid varit – feminismen. Ordet har blivit till ett skällsord. Feminister! Phui.

Vad är då feminismen. Ja, säg det den som kan. Men alla manhaftiga mäns och kvinnors spöke är det.

Vet man inte vad feminism är, säger kulturen. Det är sådana där manshaterskor, som bara vill ha makt. Vill bli kejsare och kungar. Feminism, säger sakkunniga, det är fredsgalningar och pacifister.

Feminism, säger Pettersson i 63:an, det är sådana där satkärringar, som Lundströmskan och Strandskan, som inte unnar kar'n sin en sup.

Feminister, säger Lotta-Svärds-fröken, det är sådana där förfärliga kvinnor, som inte vill föda barn åt kung och fosterland, sådana där krakar, som tror att gud kan försörja deras barn, likaväl som blommor och fåglar. (Barnavårdsnämnd, fattigvård och slum har inte haft tid, att ännu bilda sig mening om saken).

Som läsaren ser har feminismen många synder på sitt samvetet. Bland annat så är det feminister som röker och super, som går till urnorna och röstar, som skriver i tidningarna, som ber mannen vakta barnen medan hon springer ner på hörnet efter grädde.

Femininum är naturligtvis motsatsen till maskulinum. När nu feminism är allt dåligt i kristenheten så är maskulinismen (eller vad man ska säga) allt som är storartat och bra. Naturligtvis.

Det är gott att slippa en så löjlig position i dessa

tider. Att stå i spetsen för makten i Europa just nu kallas storartad och fullkomlig. Vara maskulinum.

Det är ej att eftersträva detta: se här är vi, allt har vi styrt till det bästa, undan feminister och stackare, sätt inte upp huvudet, här går allt som det ska, gå hem käringar till köket och garderoben och sprätta upp, och stek upp, och spara bara, så ska vi nog som alltid annars, klara det här.

Det är gott i dessa tider att ej ha en så löjlig position som: självtillräcklighet.

*Artikeln är hämtad ur Tidevarvet nr 4 1932 .
Den är också tidigare tryckt i Dialogen
fortsätter, medlemsblad för Kulturföreningen
Fogelstad*

Kommentar till artikeln

I den här artikeln ger Moa Martinson, då 42 år, sin syn på feminismen. Hösten 1933 debuterade hon som författare med *Kvinnor och äppelträd*.

I *Tidevarvet* började hon redan 1927 skriva små berättelser om fattigdom, arbetslöshet och hur vardagslivet kunde gestalta sig för en ogift mor eller arbetarhustru. Hon deltog i vårkursen 1928 vid Kvinnliga Medborgarskolan på Fogelstad. I början av 1930-talet rådde depression i världen med hög

arbetslöshet, protektionism och börskrascher. Trots Nationernas Förbunds avrustningskonferenser började en upprustning i Europa och Hitlers makt-övertagande i Tyskland var nära. I Sverige ledde Kreugerkraschen till att statsminister C G Ekman, ledare för frisinnade folkpartiet, avgick.

De gifta kvinnorna ville man inte ha in på arbetsmarknaden. I denna krisstämning skrev Moa sin artikel om feminismen. Skulle den kunna vara skriven idag?

Siv Larsson, medlem i Kulturföreningen Fogelstad

Vid gudinnebergets fot

Av Sara Nilsson

Ett svagt knackande ljud bryter nattens tystnad. En ung kvinna gläntar på dörren och synar den yngling, som står utanför i månljuset. Strax öppnar hon helt och han stiger in...

I södra Kina, gömd i utkanten av Himalayas enorma bergsmassiv ligger sjön Lugu Lake. För runt 1400 år sedan kom folk från de tibetanska högländet vandr-ande och ridande dit. En del fortsatte vidare medan några stannade och blev vad som nu är minoriteten Mosuo. Idag är de uppskattningsvis 40 000 personer som lever i trakterna runt sjön. Själva kallar de ibland sitt samhälle för "kvinnoparadis". Utomstående talar om ett av världens sista och Kinas enda matriarkala samhälle.

Inga formella äktenskap

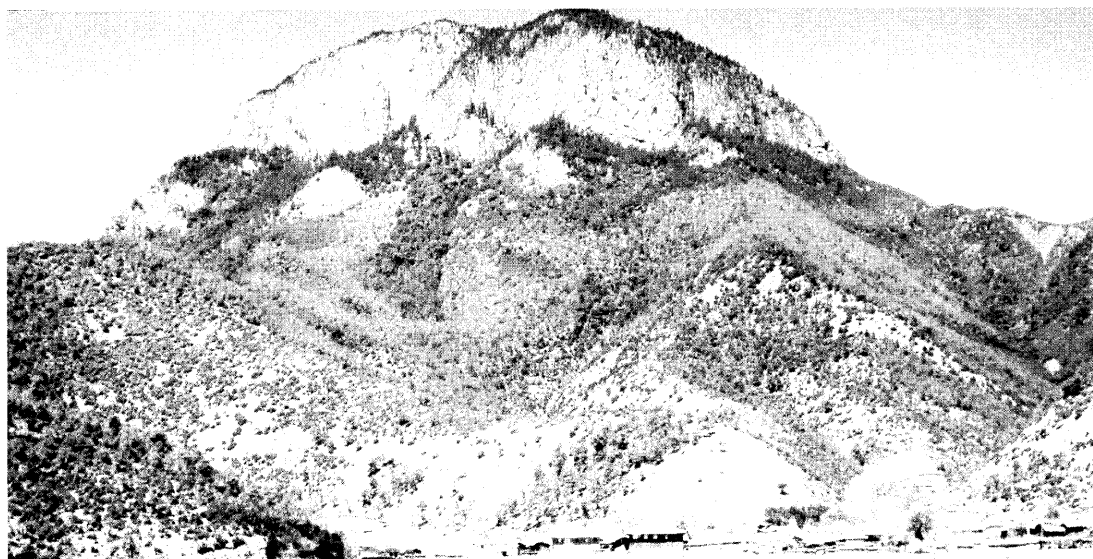
I Mosuofolkets kultur förekommer inga formella äktenskap. Barnen bor hemma hos sin mamma hela livet och pappan har inget ansvar alls för sina barn. Istället är det morbröderna som axlar papparollen. Älskande par träffas om natten då mannen helt enkelt knackar på hos kvinnan och hoppas på att bli insläppt. Enligt en legend skapades Lugu Lake av den kloka och vackra gudinnan Gemus tårar. Hon hade varit ifrån sin favoritälskare Waru Shila en mycket lång tid. En natt när de älskande återigen fick träffas glömde de både tid och rum. I gryningen fick Waru brått för en annan älskare skulle snart komma. Han kastade sig raskt upp på sin ståtliga häst och galopperade iväg med en otrolig fart. Men hästen

snubblade och föll. Waru ramlade av och i fallet förvandlades han till ett berg. Ett hovavtryck bildade en stor grop, som sedan fylldes av den förtvivlade gudinnans tårar, då hon sörjde sin älskare. Gemu blev även hon förstenad och sattes att vakta sjön och spana åt öster efter sin älskade...

Man kan lätt förstå att det otroligt natursköna området runt Lugu Lake gett upphov till många myter och legender. På 2700 meters höjd ligger ett tusental byar utspridda runt den azurblå sjön i det torftiga, men nästan magiskt vackra bergslandskapet. Det är ett fattigt område. Få hushåll har tillgång till rinnande vatten. Skolor och sjukvård finns bara i de större byarna och då i mycket låg standard. Elnätet är nu så pass utbyggt att det innefattar de flesta byar, men på avlägsna håll lever fortfarande människor utan tillgång till elektricitet. I stort sett alla försörjer sig på jordbruk. Det blir långa arbetsdagar på de torra, steniga fälten, där man inte har andra redskap än hacka och spade. På sin höjd har man en oxe som byn delar på till det tyngsta arbetet.

Kvinnan tar emot älskare

När tjejerna fyllt 15 och killarna 17 är de tillåtna att ha kärleksförhållande. Kvinnan har ofta ett speciellt litet rum där hon kan ta emot sin älskare över natten. När mannen går in lämnar han sina skor utanför grinden som ett tecken på att ingen annan man får komma dit. Om kvinnan vill avsluta förhållandet, öppnar hon helt enkelt inte för mannen och han vet direkt att det är slut.

Gudinneberget. Foto: Markku Nykanen

Förhållandena bygger endast på kärleken mellan paret och har inte några ekonomiska grunder. Paret bor aldrig tillsammans och har inga gemensamma ägodelar så en separation sker relativt lätt. Detta system kallas på engelska för "walking marriages". Skilsmässobarn förekommer inte alls, då barnen enbart uppfostras av kvinnans familj. Man undviker även problemet med gnatande svärföräldrar, som annars är vanligt i de ofta trångbodda familjerna. Åtta personer som delar på enda rum är snarare regel än undantag.

Det är vanligt att Mosuokvinnorna byter partner ett par gånger men framåt 30-års-åldern brukar de försöka hitta en partner att hålla fast vid. Det påstås även att tack vare deras levnadssätt är brottsligheten mycket låg och sexuella trakasserier knappast förekommande. Det sägs också att folket alltid levt i fred med varandra och andra minoriteter. Hur mycket sanning som ligger i detta är dock svårt att säga.

*En gammal mosuokvinna.
Foto: Markku Nykanen*

Vid foten av det massiva, till hälften skogsbeklädda Gudinneberget lever den 18-åriga XiaoYan. Han är en tuff kille i slitna jeans, svarta solglasögon och en traditionell blank sidentröja i gult och guld. I ett litet lerhus, i en by med ett 50-tal hus, bor han tillsammans med sin mor, bror, två systrar och deras barn. Eftersom XiaoYan inte är så gammal är det mest hans bror som tagit hand om systerbarnen, men snart blir det även hans tur att agera pappa. De båda systrarna är blyga och håller sig hela tiden i bakgrunden, medan XiaoYan glatt pratar på. Han berättar att det är mamman som sköter husets ekonomi och att alla viktiga beslut fattas av kvinnorna i familjen. "Givetvis är det kvinnorna som är familjens överhuvuden", säger han med ett leende på läpparna. Han bekräftar även att systrarna har pojkvänner som bara kommer när det blivit kväll. Själv har han ingen flickvän än, men när det väl blir så, kommer de nattliga äventyren börja för honom också.

Ett par timmars vandring ut mellan de eroderade, steniga bergstopparna åt ett annat håll ligger ännu en by utkastad.

Fyra generationer

Här bor fyra generationer, det är dock bara den äldsta kvinnan, som är 80 år gammal, hennes 62-åriga son och ett par barnbarnsbarn, som är hemma. Medan de små springer runt på gårdsplanen och leker med en gammal sliten boll berättar mannen att de är hans systers barnbarn vars föräldrar han hjälpt till att uppfostra. Han har även ett par egna barn, fast de bor förstås inte där utan hos sin mamma en bit längre bort i byn. Under samtalet sitter den gamla mamman och snurrar på en väl använd buddistisk bönekvarn. Efter en stund reser hon sig upp och stapplar sakta över gården. Kroppen är böjd på mitten efter många års slitande på terrassfälten bland bergen. Hon fodrar alla kacklande höns, bökande grisar, gläfsande hundar och råmande kor som samsas på den dammiga innergården. Det är hon som har sista ordet i alla familjediskussioner, även om äldsta dottern börjat ta över hennes roll så smått, förklarar mannen.

Mosuofolkets kultur är vitt skild från vår, men enligt mig är det inte ett matriarkat, alltså motsatsen till ett patriarkat. I så fall skulle kvinnorna haft den största politiska makten, "kvinnliga" värderingar skulle dominera samhället och kvinnor som grupp skulle haft fördelar över män som grupp, vilket är en förenklad version av vad ett matriarkat är.

Matrilinjärt samhälle

Det samhällssystem som råder bland Mosuofolket klassas däremot som matrilinjärt. Det som tydligast kännetecknar ett matrilinjärt samhälle är att man har kvinnlig arvsföljd, dvs att det är kvinnan som äger

egendom och pengar och sedan lämnar över den till sina döttrar. Detta samhällssystem var mycket vanligt, man tror t.o.m. att det var standard, i de tidigaste samhällsformerna här på jorden. Det förekom bl.a. i Västasien och hos grekerna fram till runt 1300-talet f.Kr och man tror även att det var så här i Norden. Utgrävningar på Kreta, visar att dessa tidiga samhällen hade en stadsstruktur som skilde sig från de senare, manligt dominerade samhällena. Man har inte funnit några rester av befästningar eller krigsmaskiner av något slag. Anledningen till att systemet levte kvar just i Lugu Lake och knappt någon annan stans tror jag framförallt beror på dess otillgänglighet. Den första vägen dit byggdes på 1950-talet, men det är först på senare år den nått en sådan standard att folk kommer dit i en större utsträckning.

En mycket intressant fråga är hur kvinnornas status förhåller sig till männens i ett matrilineärt samhälle. Vissa språkliga faktorer skulle man kunna tolka så att de talar för att kvinnan skulle stå högre rankad. När man t.ex. lägger till mosuospråkets ord för kvinna framför ett annat ord så förstärks det medan ordet för man försvagar.

Manlig sten betyder gruskorn

Kvinnlig sten betyder alltså stenblock medan manlig sten betyder gruskorn. I vårt samhälle är det ju snarare tvärtom; att "manliga" ord visar på styrka och storhet. Mosuofolket har ett gammalt ordspråk som lyder "Mamman är trädets rot och mannen är dess löv". Detta tycker jag tyder på att kvinnan, framför allt i rollen som mor, anses viktig. Så även om det här, liksom i övriga världen, är kvinnans roll att ta hand om hushåll och barn så behöver det inte innebära en lägre roll i samhället. Dessutom; att männen är mer framåt och att det sitter en majoritet av män i den lokala regeringen talar för att det ligger till som hos oss andra. Man skulle nog kunna säga att familjerna är små matriarkat, medan samhället är patriarkaliskt.

Arkeologiska fynd från samlar- och jägaråldern tyder på att kvinnan då hade högre status än männen, dock utan att förtrycka honom. Man tror att krig ännu inte förekom på den tiden, helt enkelt av den anledningen att man varken hade mark eller särskilt många ägodelar att försvara. Alltså inte just för att kvinnorna hade mycket makt. Grottmålningar från den här perioden visar t.ex. människor som slåss mot djur, men aldrig människor som krigar mot varandra. Man har heller inte hittat överdådiga gravar som tyder på att det fanns personer som var påtagligt rikare och mäktigare än andra. Det verkar alltså inte bara rätt en jämställdhet mellan könen utan det var också ett relativt klasslöst samhälle. Det finns många fynd som visar på att gudinedyrkan var vanlig. En vanlig symbol var en födande kvinna.

Livet verkar ha dyrkats och i och med det kvinnan, som ju gav liv. Då det inte fanns mycket som kunde gå i arv vet jag inte om man kan kalla samhället just matrilineärt, men det verkar på många andra sätt besläktat och statusförhållandena kan nog jämföras med de i dagens samhälle av den typen.

Trots allt har mannen den aktiva rollen

Som kvinna uppvuxen i Norden kan jag inte säga att Lugu Lakes matrialinjära system framstår som något paradiset för mig. Men när jag jämför Mosuokvinnornas historia med den för övriga Kina, framstår den verkligen paradisisk. Ur jämställdhetssynpunkt vill säga. Medan kvinnor i andra delar av landet knappt behandlades som människor, tvingades till giftemål med män de aldrig träffat (vilket fortfarande förekommer om än i mindre utsträckning), och fick sina fötter snörda, levde Mosuokvinnorna på ungefär samma sätt som idag. Där förekom inte ens några av föräldrarna uppgjorda äktenskap på den tiden då det var vanligt förekommande här i Sverige. Att kvinnan har kontroll över hushållets ekonomi och att man har fria förhållanden, där kvinnan själv väljer vem hon vill ha, ser jag givetvis som något positivt. Men om hon har mest makt kan jag inte svara på. Det är ju trots allt mannen som har den aktiva rollen att komma på besök, medan kvinnan passivt väntar. Kan inte hon få komma och knacka?

*Unga mosuokvinnor i sina "nationaldräkter".
Foto: Markku Nykanen*

Bokrecensioner

Mostrarna och andra dikter
Agneta Pleijel,
Norstedts förlag 2004

Agneta Pleijel är en mångsidig och begåvad skribent som hunnit utöva diverse litterära genrer: poesi, prosa, litteraturkritik, översättningar och dramatik.

Alla dessa aktiviteter, som var för sig kräver åtskilligt av arbete och koncentration, tycks ingalunda ha verkat splittrande på helheten. Snarare är det så att den ena konstarten kompletterar och berikar den andra.

Den lyriska debuten ägde rum 1981 med den originella och allmänt uppskattade samlingen *Änglar, djävlar*.

Nu, efter drygt 20 år, återvänder Pleijel till lyriken med en finstämd liten bok som främst handlar om nära släktingar. Deras öden är inte alltid harmoniska: en moster blev till olyckligt förälskad i en gift man. Kärlekssorgen ledde till psykisk ohälsa och senare blev hon intagen på mentalsjukhuset Beckomberga. Pleijel konstaterar sorgset att familjen valt att förtiga denna tragedi.

*Deras okända drömmar
Deras burriga och flygande hår
under de små lustiga hattarna
som bars långt fram i pannan.
Deras ogifta och ensamma liv
som knappt hann snudda vid mitt.*

En rad gripande dikter skildrar poetens far och hans sista tid. När vi möter den fd matematikprofessorn är han redan svårt sjuk och en lunginflammation leder till döden.

Pleijel sitter vid sjukbädden och det är lätt att känna igen hennes reaktioner från egna erfarenheter. De är så mycket som borde ha sagts. Varför talade man inte öppnare om känslor – vågade visa sin kärlek utan förbehåll...

Pleijel har skrivit en sympatisk och lättillgänglig bok som även innehåller kloka reflexioner över den egna tillvaron.

*Alla anspråk jag trodde att de andra hade på mig
fast de helt enkelt bara
var upptagna av sitt.*

Maj Persson

I skuggan av ett brott
Helena Henschen,
Brombergs bokförlag 2004

"Jag har skrivit om fem död personer, en berättelse om mord men också om livssmärta. Till sist blev det nödvändigt för mig att skriva eftersom jag växte upp i skuggan av ett brott som kom att påverka de efterlevande i flera generationer."

Den som avger denna programförklaring är roman-debutanten Helena Henschen, tidigare känd som grafiker, författare och illustratör av barnböcker. Hon hävdar bestämt att alla människor har rätt till sin släkthistoria, hur skandalös och smärtsam denna än må vara...

Den 7 mars 1932 äger ett trippelmord rum på det förnåma Norr Mälarstrand. Det är chefen för den Svenska Arbetsgivarföreningen Hjalmar von Sydow, Henschens egen morfar, samt två tjänstekvinnor som brutalt misshandlas till döds med en metallstång.

Det framgår snabbt att illgärningen utförts av husets 23-årige son Fredrik. Varför denne handlade som han gjorde vet ingen med säkerhet. Troligen rörde det sig som så ofta förr om obetalda skulder och ett utsvävande leverne.

Den psykiskt labile Fredrik hade tidigt börjat missbruka alkohol. Senare tillkom droger som morfin och förmodligen också kokain. För övrigt delade han dessa laster med sin mor och sin äldre syster. På grund av familjefaderns höga ställning måste dessa omständigheter noga döljas för allmänhetens insyn.

Efter morden flyr Fredrik tillsammans med sin jämnåriga hustru Sofie till Uppsala. Där driver de runt mellan olika kända restauranger. När polisen hinner upp dem använder sig Fredrik av en lånad revolver. Både han och Sofie avlider omedelbart.

Att detta brott skulle väcka en enorm uppmärksamhet var oundvikligt. Det gällde ju en känd familj och de grymma detaljerna satte fantasin i rörelse.

För medlemmarna av familjen von Sydow följde en rad plågsamma år. Främst drabbades Fredriks och Sofies lilla dotter samt Henschens mor, vid tragedin bara femton år gammal.

Dagböcker, brev och annat material brändes och inom familjen talades det aldrig om morden.

Bokrecensioner

Henschen har med stor energi insamlat urkunder från arkiv och bibliotek samt besökt offrens släktingar och vänner. Hennes egen mor vägrar emellertid bestämt att berätta om det svåra som förmörkat henens liv.

Henschen har skrivit en alldeles utmärkt bok – kanske höstens bästa debut. Romanen är spännande som en skickligt konstruerad deckare. Men dess främsta värde ligger dock i skildringen av trettioalets tidsanda. Då var gapet mellan rika och fattiga nästan oöverskådligt. Det råder ingen tvekan om att Henschens sympati ligger hos de senare.

Maj Persson

Helena Henschen

Bygga på kvinnors kunskap.
Barbro Larson (red.),
Svensk Byggtjänst, 2004

När min mor på 1940-talet var med i en referensgrupp (kommunen skulle bebygga ett gärde med småhus), berättade hon hur svårt det var att få arkitekten att förstå hur ett praktiskt kök skulle se ut. Liknande erfarenheter redovisas i denna boken.

”Män bygger, kvinnor bor” var utgångspunkten när en grupp kvinnliga arkitekter bildade Kvinnors Byggforum för tjugo år sedan. Mycket har förbättrats på dessa åren, men mycket återstår att förändra.

Boken inleds med en historisk översikt av Charlotte Holst.

Kerstin Kärnekull beskriver hur de unga kvinnorna på 70-talet upptäckte att ett jämställt liv med barn, man och jobb var långt från den verklighet de levde i. Bara gruvindustrin var mer mansdominerad än byggsektorn. Kunskap om barns behov och kvinnors vardag var ointressant. - Det var arga unga kvinnor som startade Kvinnors byggforum och även om många av deras krav har tillgodosetts har de fortfarande orsak att vara arga. Var finns 6-timmars arbetsdagen? Delat ansvar mellan kvinna och man? En bra uppväxtmiljö för alla barn? frågar hon retorisk.

Inga-Lisa Sangregorio skriver om det nya vardags-

livet som de drömde om, det som formulerades vid Kungälvskonferensen 1979. Det handlade om hur arbetet kan organiseras, både det betalda och det obetalda. De menade att det behövs en mellannivå mellan det privata och det offentliga, att arbetsplatser bör ligga nära bostaden, att arbetstiden kortas och att hushållsarbetet organiseras annorlunda. Hon konstaterar att ”avståndet mellan vision och verklighet snarast har ökat under de senaste decennierna”. Kanske är det dags att ”ägnas mer intresse åt strategierna”. För än är inte historien slut.

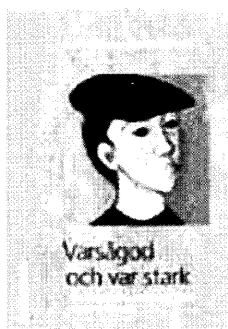
Annika Schéele skriver bl.a. om bostadsmässorna ur kvinnligt perspektiv och Cecilia Jensfelt om Kvinnors byggforums manifest – ”Det gäller vårt liv” från 1982 och ”Den goda staden och den goda bygden” 1993.

Boken innehåller också en lång rad med goda (och några dåliga) exempel på olika boendeformer och olika lösningar. Nyckelorden för ett gott boende är gemenskap och samverkan, funktion och bekvämlighet, skönhet och trevnad.

Boken är mycket intressant, boendet angår ju var- enda en av oss.

Aase Bang

Bokrecensioner

Varsågod och var stark.
Om kvinnors liv, arbete och
hälsa under 1900-talet.
Annika Forssén och
Gunilla Carlstedt,
Studentlitteratur, 2003

Sexslaveriet i vår tid.
Om en industri som vill bli
rumsren.
Marianne Eriksson,
Röda EU-tema nr. 3. 2004

Författarna har djupintervjuat tjugo kvinnor, födda mellan 1909 och 1926, ur olika samhällsklasser och från olika delar av Sverige.

Det som slår en är dels att de flesta kvinnorna hade ett otroligt slitsamt liv, dels att så många av dem kände sig snärjda i äktenskapet. Det är flera som kände en stor frihet när maken dog – äntligen kunde de själva bestämma över sina liv.

Vid seklets början bodde halva Sveriges befolkning på landet. Där var könsrollerna traditionella, med strikt arbetsfördelning. Kvinnans arbetsinsats var lika nödvändig som mannens, hon var outhärdlig, men hade inga juridiska och ekonomiska rättigheter.

När så människorna flyttade in till städerna och arbetet i fabrikena, blev arbetsfördelningen en annan. Idealet blev borgarhustruns tillvaro, vars främsta uppgift var att fostra barnen, med lite välgörenhet för att få tiden att gå.

Arbetarkvinnorna hade ofta tunga jobb, långt från drömmen om en lugn hemmafrutillvaro. Men det var ofta jobb som möjliggjorde att vara hemma när barnen kom från skolan, som till exempel städerskor eller tidningsbud.

Författarna är läkare, och boken är främst en redogörelse för kvinnornas hälsotillstånd. Men hälsan sätts in i ett socialt och samhälleligt sammanhang.

Att kvinnorna blev sjuka på ålderns höst är inget att förvånas över. Däremot är det kanske förvånande att de flesta är så förnöjsamma, trots onda ryggar, underlivsbesvär och kärlekkramp.

En mycket intressant och välskriven bok om svensk kvinnohistoria ur ett hälsoperspektiv.

Aase Bang

Ett tunt lite häfte, bara 32 sidor, men mycket innehållsrikt. Marianne Eriksson var EU-parlamentariker 1995-2004, då hon gjorde en uppmärksam insats mot porr, prostitution och trafficking. Man räknar med att minst 800 000 kvinnor och barn är offer för människohandel i år. Cirka 90 procent av dessa "varor" utnyttjas för olika sexuella ändamål. Trots detta skiljer man i EU mellan prostitution och trafficking, varav prostitutionen inte får ifrågasättas. I resten av Europa är det nämligen en mänsklig rättighet för män att få köpa kvinnor. Några profitörer tjänar mycket på detta, flera av porr-företagen är börsnoterade.

Det tog fyra år innan EU:s kvinnoutskott accepterade att Marianne skulle få skriva en rapport om sexindustrins konsekvenser, och sen sköts behandlingen av rapporten upp flera gånger. Hon blev utskrattad i parlamentet då hon föreslog att EU bör följa Sveriges exempel och kriminalisera torskarna.

Häftet innehåller en intressant historik om kampen för att avskaffa prostitutionen – en kamp som ständigt förs i motvind. Där finns också en skrämmande redovisning av lagstiftningen i EU-länderna, skrämmande för oss som anser att prostitution är våld mot kvinnor.

Aase Bang

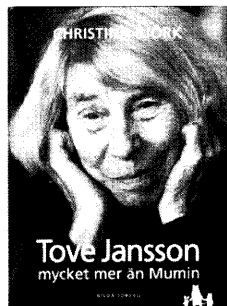

Marianne Eriksson

Bokrecensioner

*Chile 11 september 1973.
Kuppen, terrorn och tragedin.*
Jorge Contreras,
LOM Ediciones Ltda, 2003

*Tove Jansson
Mycket mer än Mumin*
Christina Björk
Bilda förlag, 2003

Henry Kissinger fick fredspriset 1973. Samtidigt var han en av arkitekterna bakom militärens kupp mot Chiles folkvalde president Salvador Allende. USA öste in miljoner dollar under förberedelserna till kuppen. Är det någon som fortfarande hyser tilltro till USAs moral och dess insatser för att "demokratisera" världen, ska vederbörande läsa Jorge Contreras mycket noggranna dokumentation om supermaktens inblandning i Latinamerikas politik.

Så kom den 11 september, presidentpalatset bombades och Allende sköts till döds. Livet övergick till en mardröm för alla de miljoner människor som såg Allende som en garanti för ett mer jämlikt samhälle. Tusentals vänsteranhängare fängslades, torterades och mördades.

Contreras själv var bland dem som till en början internerades på Nationalstadion. Därefter fördes han och 500 andra fångar till ett koncentrationsläger i norra Chile, staplade som sardiner i lastutrymmet på en gammal skuta. Skräckfärden varade en vecka. Koncentrationslägret de kom till låg i en nedlagd salpetergruva. Här fortsatte tortyren och förnedringen. Sen följde andra läger. Beskrivningen av den tortyr Contreras och de andra fångarna utsattes för är nästan outhärdlig att läsa.

Efter ett år landsförvisades hundra politiska fångar av propagandaskäl. Contreras var bland dem.

Han togs emot i Sverige och här började ett annat liv. Men, säger han, i koncentrationslägren "dog en del av mig. /.../ De av oss som överlevde fick så djupa sår att vi får leva med dem livet ut".

Boken innehåller även en redovisning av vad Sanningskommissionen kom fram till efter att demokratin återinfördes 1990. Fruktansvärda händelser rullades upp.

Men Pinochet ställdes aldrig inför domstol och militärdiktaturer fängslar och torterar fortfarande sina motståndare i olika delar av världen.

Aase Bang

I min familj har Muminrollet alltid haft en särställning. Själv har jag vuxit upp med Mumin-böckerna. Och nu när jag har egna barn som med samma entusiasm kastar sig över våra gamla serieböcker, har jag haft tillfälle att läsa om dem.

För mig är de lika roliga och underfundiga nu som då. Skillnaden är att nu har jag läst böckerna med en undran över varifrån Tove Jansson fått sina förebilder. Vem var Muminmamman och Muminpappan, och vem i hela världen var lilla My? Christina Björks nyutkomna bok om Tove Jansson skingrar en del av mystiken. Och det som är allra roligast med den här boken är att vi får följa hur Mumin växte fram som en del av Tove Janssons konstnärskap. Och det är just hennes konstnärliga utveckling och hennes konstnärliga familj vi får inblick i. Hon är ju inte bara bildhuggarens dotter utan också mamman, den begåvade karikatyrtecknaren som med sina teckningar försörjde familjen och faderns konstnärskap. Det är framförallt betydelsen av modern, både på ett personligt och ett konstnärligt plan, som blir så tydlig i denna bok. Det kanske bör tilläggas att boken är rikt illustrerad – inte bara med Muminroll.

Caroline Runesdotter

Bokrecensioner

Krigets första offer är sanningen
Krigskorrespondenten som hjälte och mytskapare
Phillip Knightley
 Ordfront, 2004

Phillip Knightleys bok var en klassiker redan när den kom ut 1975. Den nya utgåvan har försetts med fyra nya kapitel, det sista om Irakkriget och är nu en gedigen genomgång av krigsjournalistiken alltsedan Krimkriget 1854 till våra dagar.

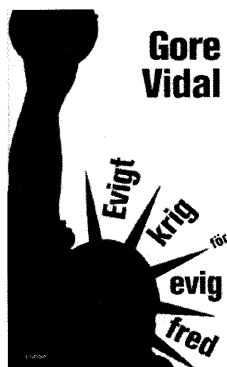
I samband med bokmässan i Göteborg var Phillip Knightley på ett kort besök i Göteborg.

Av naturliga skäl kretsade både hans framträdande och frågorna från publiken kring det pågående Irakkriget.

Hantering av pressen följde en utarbetad medie-strategi från Pentagons sida. Främsta medlet var inbäddade journalister. Av alla de inbäddade journalister som Phillip Knightley följt var det bara två som lyckats behålla distans och kunnat rapportera kritiskt. För dem som inte gick med på att vara inbäddade har arbetsförhållandena varit ytterst livsfarliga. Femton journalister har hittills dött under kriget och då till den övervägande delen av amerikansk eldgivning. Uppenbarligen med budskapet att det ska inte finnas vittnen. Daniel Demoustier, fotograf och den enda överlevande sedan amerikansk eld raderat ut resten av hans team på fyra personer, konstaterar krasst att som alternativ till inbäddade soldater är det lika bra att armén sköter krigsrapporteringen själva. Låt översten skriva och förse soldaterna med kameror.

Men det är inte bara det nyskrivna avsnittet om Irak som är spännande. Det är åtskilliga myter som blir krossade i denna bok som är lika imponerande som Knightley själv.

Caroline Runesdotter

Evigt krig för evig fred
Gore Vidal
 Ordfront, 2004

Gore Vidal är författaren som står med ena foten i det politiska etablissermanget i USA och med den andra bland den yttersta kretsen av USA-kritiker. Han har som författare verkat inom så gott som alla tänkbara genrer, men svenska läsare har framförallt fått stifta bekantskap med hans essäer som publicerats i några av de stora dagstidningarna.

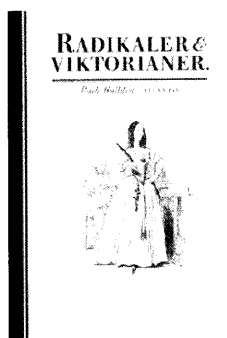
Evigt krig för evig fred är också den en samling essäer. Gore Vidal ger sig in på känsliga frågor, så känsliga att han ständigt avfärdas som konspirations-teoretiker.

En stor del av artiklarna handlar om bombningen av en federal byggnad i Oklahoma City 1995. Ett dåd som tillskrivits nynazister och den skyldige, Tim McVeigh, är sedan länge gripen och vederbörligen avrättad. När Gore Vidal börjar gräva i fallet visar det sig att mannen knappast går att avfärda som en ensam galning. McVeighs motiv för bombningen var att hämnas angreppet mot en religiös sekt som federala styrkor gjort sig skyldiga till två år tidigare. Åttiotvå sektmedlemmar, varav trettio kvinnor och tjugofem barn, dog i den största massakern på amerikaner sedan slaget vid Wounded Knee 1890, konstaterar Gore Vidal.

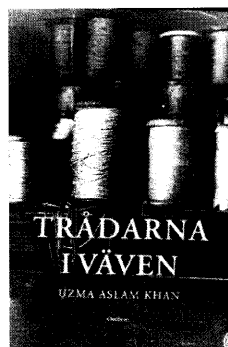
Men boken handlar inte bara om Oklahoma-bombaren. Den ger en exposé över amerikansk politik alltsedan bombningen av Hiroshima fram till 11 september 2001. En eloge till Ordfront som givit ut denna viktiga bok, som ger nya perspektiv på landet där den federala regeringen agerar springpojkar åt

Caroline Runesdotter

Bokrecensioner

Radikaler & Viktorianer
Ruth Hallden
Atlantis, 2004

Trådarna i väven
Uzma Aslam Khan
Ordfront, 2004

Vad har John Stuart Mill gemensamt med Charles Dickens? Eller Thomas Hardy gemensamt med Friedrich Engels, eller för den delen Harriet Beecher Stowe, författaren till Onkel Toms stuga gemensamt med Mary Shelley, skaparen av Frankensteins monster? Jo, de verkade alla under den viktorianska eran. Men annars har de inte så mycket gemensamt.

Det nya är att jämlikhetstankarna har banat väg för vanliga människor som nu på allvar kan göra entré som huvudpersoner i romanerna. 1800-talet innebar dessutom romankonstens genombrott. Tryckteknik och läskunnighet försåg författarna med en ny läsande allmänhet. Och romanerna var färgade av den tidens stora frågor.

Ruth Halldén har i många år varit litteraturkritiker i Dagens Nyheter, men bland 1800-talets författare finns hennes favoriter. Tilltaget att samla 17 olika författare som alla verkade under det stormiga 1800-talet är sympatiskt. Däremot räcker inte utrymmet till mer än något tiotal sidor om varje författare. Jag skulle själv vilja läsa mer, men den här boken är i alla fall en god början

Caroline Runesdotter

Uzma Aslam Khan tillhör en ny generation pakistanska författare. Det här är hennes andra roman och med den har hon blivit världskänd. Trådarna i väven är redan översatt och utgiven på 11 språk.

I hennes roman möter vi en mosaik av olika människor vars öden är inflätade i varandra. I början anar man inte hur och på vilket sätt alla personer ur skilda samhällsklasser och familjer hör samman. Det är först i romanens sista kapitel som sammanhanget står klart.

Det är hisnande skickligt berättat och romanens uppbyggnad gör det möjligt för oss läsare att växla perspektiv. Vi får följa den nyblivna änkan som äntligen lämnat en tillvaro som försmådd fru och nu satsar allt på att bestämma sonens äktenskap. Sonen, som återkommer från studier i USA, där han är en vanlig student från tredje världen, vill bli journalist men kan inte tvätta bort känslan att tillhöra Syd. Gulfkriget (1991) mullrar i bakgrunden.

Där finns också några av Karachis nya invånare; ett par syskon som tvingats in till storstaden sedan deras fiskevatten blivit utfiskade av stora utländska trålare.

Caroline Runesdotter

Bokrecensioner

***För freden och rösträtten
Kvinnorna och den svensk-
norska unionens sista dagar***
Inger Hammar
Nordic Academic Press,
2004

Författaren Inger Hammar är filosofie doktor och disputerade 1999 med en avhandling om emancipation och religion. I *För freden och rösträtten* leder hon läsaren på en spännande debattresa, där utdrag ur såväl tidningsartiklar som personliga brev och talmanus berättar om den dramatiska tiden för unionens upplösning. Många av personerna som kommer till tals är kända, såsom Ellen Key, Kata Dahlström och Selma Lagerlöf, medan andra stiger fram som nya och oväntade bekantskaper.

Intressant är att se hur nära och starka band som fanns mellan kultureliten inom unionen, hur släktskap och giftermål påverkade människornas ställningstagande och inte minst hur starka och upprörda känslor som unionsdiskussionen uppväckte. Det är också fascinerande att se hur höger-vänsterskalan påverkar ställningstagandet och hur klasstillhörigheten ofta fäller avgörandet för var man har sina sympatier. Den gemensamma kampen för kvinnlig rösträtt fick alltså stå tillbaka för ställningstagandet för eller emot unionen.

Debattklimatet var stundtals oerhört hästskt och många retoriska övertramp gjordes i debattens hetta. Den som inte är med oss är emot oss – polemiken känns igen. Likaså sammanblandningen av person och sak i debatten, som till exempel när Ellen Keys åsikter i unionsfrågan nedvärderas på grund av

hennes ställningstagande i frågor som rörde familjepolitik och moral. De många citaten ger en bra bild av debattertemperaturen, samtidigt som de förmedlar en intressant tidsbild. Som exempelvis när författarinnan Frida Steenhoff kritiserar en broschyr som pläderar för hårda tag mot Norge.

”De svenskar som vilja krig mot Norge höra till det europeiska afskummet, samma drägg som eröfrar kolonierna och pinar infödingarna. —slafägare”.

Eller när signaturen ”L-S-g” i veckotidningen Idun uppmanar kvinnorna att avhålla sig från storpolitik och ägna sig åt det de begriper:

”Freden vinner nog aldrig ett litet land genom att låta vapnen rosta, fästen förfalla, utan snarare då, om vi under fredens dagar göra oss dugande för ofredens tid.”

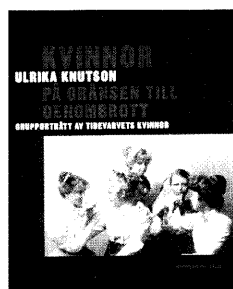
I det avslutande kapitlet med titeln Ett dolt perspektiv – avslutande reflektioner funderar Hammar över varför så lite uppmärksamhet ägnas åt unionsupplösningen i historisk forskning. Berodde det manne på att ledande kretsar i Sverige såg unionsupplösningen som en nederlagshistoria? Eller gör den enögda historieforskningen att kvinno-kollektivets roll i sammanhanget försvunnit? Mäns gräl har alltid exponerats i historieskrivningen säger Hammar, under beteckningen krig. De sammankopplas med heder och ära, medan kvinnors gräl saknar denna aura, därför doldes de konflikter som uppstod i kvinnorörelsen på grund av unionskrisen, där de norska kvinnorna stod enade bakom kravet på ett fritt Norge, medan de svenska kvinnorna var djupt splittrade.

Med exempel tagna från framförallt Värmland speglar Hammar också hur olika unionsfråga uppfattades i gränstrakterna och i huvudstaden. Det här är en läsvärd bok som innehåller mycket mer än vad titeln utlovar.

Inger Hammar

Tidigare publicerad i Bohusläningen 2004-10-20 under rubriken Brödrafolkens gräl - syterskapets kris

Bokrecensioner

Kvinnor på gränsen till genombrott. Gruppporträtt av Tidevarvets kvinnor
Ulrika Knutson
Albert Bonniers förlag, 2004

Ulrika Knutson har levandegjort Fogelstad-kvinnorna i sin bok "Kvinnor på gränsen till genombrott. Gruppporträtt av Tidevarvets kvinnor". Hon har blåst liv i alla dessa modiga och färgstarka kvinnor, som verkade på Fogelstad i flera decennier.

Boken är personlig, engagerande och lättläst. Dessa kvinnor, som kom att kallas Fogelstadgruppen, var: läkaren *Ada Nilsson*, författaren *Elin Wägner*, läraren *Honorine Hermelin*, yrkesinspektrisen *Kerstin Hesselgren* och godsägaren *Elisabeth Tamm*. Kanske får de nu sitt genombrott för flera än de redan invigda? Genom olika fotografier, brevcitat och dagboksanteckningar lär man kan känna dessa egensinniga kvinnor, som var initiativtagare till "kvinnofolkshögskolan", den kvinnliga medborgarskolan, på Fogelstad, i Södermanland.

Idén till en kvinnlig medborgareskola diskuterades hösten 1921 när dessa fem kvinnor träffades på Elisabeth Tamms herrgård, Fogelstad. Kvinnorna hade fått rösträtt samma år och nu behövde de skolning för att kunna göra sin röst gällande i samhället. Så föddes den kvinnliga medborgarskolan på Fogelstad, som kom att bestå i flera decennier,

från 1925 – 1954. I kursplanen fanns till att börja med också husliga ämnen – men inte så länge! In kom i stället mer av samhällskunskap, filosofi, människokunskap och muntlig framställning. I en frågelåda lade man frågor som "vad är kärlek", "varför finns det krig" och "hur minskar man sina mindervärdeskomplex". Kvinnorna fick också lära sig att argumentera genom att ha olika förtroendeuppdrag i den påhittade kommunen "Komtemåtta".

Någon partilinje följde inte Fogelstadgruppen. "Politiken är ett spel, avskuret från det verkliga livet", sade Elisabeth Tamm på 1940-talet i en radiointervju. Sina radikala åsikter om samhället och de förändringar som behövde göras, framförde gruppen i veckotidningen "Tidevarvet", som de drev mellan åren 1923-1936.

Mellan 1925 och 1954 gick drygt 2000 kvinnor på skolans kurser. Många kvinnor, däribland Moa Martisson, har berättat hur betydelsefull skolan har varit för dem. Konstnären Siri Derkert kom till Fogelstad första gången 1943, deprimerad och fattig. Där återfick hon sitt livsmod och skaparkraft. Hon började teckna av lärarna på skolan och dessa skisser blev sedan underlag till de etsningar som finns i tunnelbanan i Stockholm. En kursdeltagare uttryckte det så här om sin tid på skolan; "Jag kom till Fogelstad som ett ingenting – och cyklade härifrån som en människa."

Ada Nilsson donerade hela sitt arkiv till Kvinnohistoriska samlingarna i Göteborg, 1962, då hon var 90 år gammal. Tack för det, Ada!

Elly Engstedt

Michael Albert
Parecon –
Livet efter kapitalismen
Ordfront

Michael Albert är mannen bakom ZMagasine och ZNet (www.zmag.org) den hemsida med global spridning, där internationella storheter som Noam Chomsky, Arundhati Roy, Howard Zinn m.fl. publicerar sina analyser av aktuella händelser.

I Parecon försöker Michael Albert ge ett alternativ till marknadsekonomin vars obalanser och orättvisor är så uppenbara. Alternativet är inte en centralstyrd ekonomi utan en ekonomi där solidaritet är den ledande principen och där beslutsmakten finns direkt hos dem som producerar. Michael Albert har egna erfarenheter

att hänvisa till, det egna företaget South End Press, styrs enligt de principerna. Men det som framförallt är slående är att det är så många som gått runt med liknande tankar – och så länge. Bokens tankar underbyggs med citat av till exempel William Morris, C Wright Mills, George Bernard Shaw, Enrico Malatesta, Jean-Paul Sartre.

Michael Alberts bok är ett viktigt inlägg i sökandet efter ett alternativ till den oreglerade världskapitalismen. Det börjar bli dags att diskutera alternativ till den allenarådande marknaden. Det är inte första gången deltagarstyrning lanseras som princip, men det kan vara värt att lyfta fram idéerna på nytt om vilka principer som ska styra ekonomin. För vad finns det för alternativ idag till att antingen vara förtryckt eller förtryckare – när de flesta helst av allt vill samarbeta för allas bästa?

Caroline Runesdotter

BAHVÄNDA världen

Av Gunnar Svensson

Bröderna Marx spelade golf en solvarm dag. Harpo Marx tog av sig skjortan, han kände sig friare, svalare så. En man från ledningen av golfklubben kom och tillrättavisade Harpo. Detta är emot våra stadgar, sa han, man måste ha skjortan på. Nästa dag var bröderna tillbaka på golfbanan. Alla hade skjortor men inga byxor. De spelade i kalsongerna. Inga invändningar, det stod inget om kalsonger i reglementet.

1951, besökte jag Kuba som sjöman, alltså på Batistas tid långt före revolutionen. Havanna neonstrålade, överflöd av caféer och restauranger men utanför stan levde folk i misär, de svarta bodde i kyffen, slet som slavar.

1994 var jag tillbaka igen. Havanna var sparsamt

upplyst, alkoholen ransonerad. Butikerna saknade det mesta. Men nu hade folk jobb, alla kunde läsa, ingen rasism. Lantarbetarna hade ordentliga bostäder. Det lyste om vanligt folk. Musiken flödade trots inre och yttre propaganda och blockad.

Jag besökte ett värmlandsdelägt pappersbruk i den lilla staden Santa Cruz del norte. Chefen där, Ingemar Eriksson, berättade att bruket gjorde 45 tusen ton emballagepapp per år. De hade drygt 300 anställda och sålde bl a till Sydamerika. Och fritiden? Ute och fiskar, ibland spelar jag golf utanför Havanna.

I ABFs tidning, Fönstret, skriver åtta professorer i internationell medicin om vårt förhållande till Kuba: "Vi anser det ovärdigt av EU och Sverige att skärpa

ILLUSTRATION: GUNNAR SVENSSON

blockaden mot Kuba. Närmare 200 miljoner barn i världen är hemlösa, övergivna eller utstötta. Ingen av dem finns på Kuba. Barnadödligheten är 0,7 procent. Barn går i skola, kvinnor utbildas och arbetslösheten är under tre procent. På Haiti har den demokratiskt valde presidenten körts i landsflykt. Barnadödligheten är 15 procent. Laglösheten ökar.”

Här i Europa, i det av USA dominerande mediabruset, vårdar vi myten om demokratin. Det är vi som är demokrater och inga andra. Vi européer har tagit för oss av ursprungsfolkens land. Tidigare fanns ca tio miljoner indianer i Nordamerika, de har decimerats till en kvarts miljon. De är andra klassens medborgare och bor i reservat i sitt eget land.

Australiens aboriginer lever också i reservat. Sverige har nyligen lämnat tillbaka skelett av Australiens urinnevånare som s k forskare drog hit för hundra år sedan. På den stora ön Tasmanien utrotade vi alla, den siste av dessa stoppades upp och visades på British Museum fram till 1945.

Leopold II av Belgien ägde personligen Kongo under trettio år. Under denna tid slaktades tio miljoner kongoleser. Urinnevånare såldes som slavar eller arbetade ihjäl sig på jakt efter gummi och elfenben. Kung Leopold står fortfarande staty i EU:s huvudstad Bryssel. Vill man kolla vad pengarna tog vägen kan man besöka Laeken, Belgiens enorma kungaresidens.

Moskva har förändrat revolutionsmuseet för att berätta om de miljontals döda i arbetslägren, grymheterna under tsar Stalin och hans anhang.

Kungliga Centralafrikamuseet i Bryssel tiger fortfarande om Leopold II.

Kung Baudouin av Belgien flög till Leopoldville 1960, för att överlämna Kongos frihet till Patrice Lumumba, Kongos förste demokratiskt valde premiärminister. Baudouin höll tal, han sa: ”Nu är det er sak mina herrar, att visa er värdiga vårt förtroende” Den begåvade Lumumba svarade med ett vredgat improviserat tal. Två månader senare hittades han skjuten i ett dike.

Salvador Allende, den demokratisk valde presidenten i Chile, ansågs farlig, han eliminerades. Chiles

koppargruvor bör inte tillhöra ursprungsbefolkningen.

Hitler valdes demokratiskt. Kan man ha koncentrationsläger i en demokrati? Mycket är bakvänt.

Över Groznyj i Tjetjenien surrar ryska demokratiska helikoptrar. Civila, kvinnor och barn mördas. Över Bagdad rasslar helikoptrar från USA. På Guantanamo basen torteras fångar av en demokratiskt vald regering.

UNICEF, ett FN organ, kom nyss med en rapport om barnens situation i de forna öststaterna: ”De starka tar för sig. Sociala skyddsnät monteras ned, miljontals barn lever under existensminimum.”

Hur mår ursprungsbefolkningen i Nordvärmland? Från Långflon till Fastnäs bodde här niotusen för trettio år sedan. Idag finns fyratusen kvar på en sträcka av femton mil. Helikoptrar rör sig, bolagsälgar hämtas från utskogen. Ingen bakvänd demokrati skrämmar. Finnarna äger bolagsskog och vattenkraft. Ändå slocknar ljuset i varannan stuga. Vi som finns kvar mångsysslar. Bugar vackert för storstadsturisten. Visar spår av varg. Tar emot grindslanten. Mjölkar fjällkon. Tar rätt på vindfällan. Bygger svart, brygger öl. Skolor läggs ner. De gamla dör, de unga flyttar. MEN några kommer tillbaka. Familjer flyttar in och gör barn på Finnskogen och i Klarälvdalen. Ren luft, rent vatten, skogens lingon drar. Hoppet finns!

Alla helgons dag har funnits i femtio år. Vi smyckar våra dödas gravar. Kanske hälsar vi på våra levande på åldringsvården, också, även om de är helgon eller inte.

Enligt folktraditionen bör allt utearbete vara avklarat till denna helg. VINTERN närmar sig. Sur ved under tak. Dubbat under bilen. Sparkstöttingen lyfts fram. Helgen då Sverige enligt reglementet går över till långkalsonger. Och läser bok.

Två LJUS har tänts i vårt mörker: Elfriede Jelinek fick Nobelpriset i litteratur för sin ifrågasättande oräddhet. Norrmännen gav fredspriset åt Kenyas ekologie doktor Wangari Maathai. Ta ett djupt andetag. Nytt syre till vår mörka värld kommer från det svarta Afrika. Maathai, afrikansk kvinna, initiativtagare till miljontals nya skogsträd.

Tidigare publicerat i Värmlands Folkblad

Protestera mot Israels murbygge på Västbanken!

Skriv brev till Freiwalds

Använd gärna nedanstående text, underteckna med namn, ort och datum

Muren som Israel bygger på Västbanken är olaglig!

Internationella domstolen i Haag har slagit fast att muren som Israel bygger på Västbanken bryter mot internationell lag. Domstolen kräver att muren ska rivas och att Israel återlämnar konfiskerad mark och kompenserar för förstörd egendom. Den säger också att de stater som undertecknat Fjärde Genèvekonventionen har ett ansvar för att Israel agerar enligt internationell humanitär rätt. FN:s generalförsamling har antagit en resolution som stödjer domen.

Därför kräver jag att den svenska regeringen verkar för:

- att Israel upphör med byggandet av muren, river de delar som byggts, återlämnar konfiskerad mark och kompenserar för förstörd egendom.
- att EU:s förmånliga handelsavtal med Israel avbryts till dess att Israel följer avtalet om respekt för demokrati och mänskliga rättigheter.
- att Haagdomstolens dom följs av sanktioner om Israel inte inleder en total rivning av den olagliga muren.

Skicka vykort till Freiwalds

Kontakta Palestinagrupperna i Sverige
08-641 72 88 eller gå in på hemsidan
www.palestinagrupperna.se och beställ.
Vykorten är gratis - du betalar för portot.

Skicka till följande adress:

Utrikesministern
Utrikesdepartementet
103 39 Stockholm

Bojkotta israeliska varor

Israel saknar viljan till en rättvis och hållbar fred. Freden är oförenlig med ockupation och förtryck. Israel måste utsättas för internationella påtryckningar.

Genom att bojkotta israeliska varor kan du på ett enkelt sätt protestera mot Israels brott mot folkrätten.

Israel bryter mot bl a följande FN-resolutioner:

Resolution 194 om flyktingarnas rätt att återvända och rätten till kompensation.

Resolution 242 om fullständigt tillbakadragande av Israels styrkor från ockuperat område.

Resolution 338 som garanterar palestiniernas rätt till självbestämmande.

Resolution 446 och **resolution 465** som fördömer Israels bosättningar som illegala.

Resolution 478 som förklarar Israels annektering av östra Jerusalem som ogiltig.

Fjärde Genèvekonventionen fastställer regler som en ockupationsmakt måste följa. Israel bryter mot dessa.

Israel exploaterar naturresurser. Land och egendom konfiskeras och illegala bosättningar utvecklas alltjämt. Israel förstör det palestinska jordbruket och öde-lägger den palestinska ekonomin med hjälp av bulldozrar, bomber och blockader.

Israel bryter mot FN:s stadgar och konventionerna om de mänskliga rättigheterna.

Israel använder sig av dödskvadroner och kollektiva bestraffningar mot den palestinska civilbefolkningen. Ambulanser och sjukvårdare beskjuts. Israel utvidgar sitt territorium med våld.

Så här känner du igen israeliska varor

Frukt

Apelsiner och grapefrukt av märket Jaffa.
Avocados och Sharonfrukt av märket Carmel eller Top.
Dadlar av märket Deglet Nour, Jordan River eller Jordan Plains.

Grönsaker

Cocktail- och körsbärstomater av märket Rini, Cherry, Melody, Bio-Top, Dana Cherries, Arav A, Carambola eller Carmel.
Mariannes kravmärkta morötter.

Vegetarisk mat från Hälsans kök

Gourmetbullar,
Gourmetburgare, Sesam Nuggets, Sojakorv, Vegeschnizel.
Hälsans Kök Gourmet råvaror: Gourmetfärs, Vegebiter för sallad, pasta, grytor och risrätter.

Viner

Vita: Yarden Chardonnay (Golan Heights Winery), Sauvignon Blanc Winerys Selected (Carmel).

Röda: Adom Atic (Carmel) Yarden Mount Hermon Red (Golan Heights Winery), Old Treasure Chateau Richon (Carmel).

Lättvin: Carmel Rosé

Drycker

Soda club, Konsums ekologiska läsk, apelsin och grape med koncentrat från Israel, tomatjuice av märket Eldorado.

IT-produkter

WizLan, Checkpoint, RiT, RadGuard, Algorithmic, Ossi Scandinavia ab.

Övrigt

Hudvårdsprodukter av märket Ahava.
ICA:s Babyservetter.
Ikeas värmeljus Glimma.

Turista inte i Israel!

Stöd inte ockupationsmakten ekonomiskt – åk inte med Israel Tours, Sabra Tours, El Al.
Israeliska Statens Turistbyrå AB – marknadsför resor till bl a bosättningar på Västbanken.
SVEKIV Svenska Kibbutzvänner - Jobba inte gratis åt ockupationsmakten!

Israels streckkod (ean-kod) 729

Gudrun Schyman: Till alla femininster

I juni 2004 gick 25 länder till val för att förnya Europaparlamentet. Om 5 år är det val igen och då kan de ny-liberala tendenserna ytterligare förstärkas, eller, kan EU få en helt ny antipatriarkal inriktning. Vi som stödjer den här appellen vill utmana den patriarkala makten i Europa.

Den europeiska unionen präglas idag av en stark hierarkisk organisation. Den politiska representationen saknar legitimitet till följd av det mycket låga valdeltagandet. Klyftan är uppenbar mellan folk och folkvalda. En politisk elit, med kraftig manlig dominans, styr idag.

En närmast grundlagfäst ekonomisk politik förespråkar privatiseringar och utförsäljningar av sociala rättigheter och välfärd, alltså en ekonomisk politik som försvårar möjligheterna för många kvinnor att kombinera arbetsliv och föräldraskap, en politik som utesluter mäns ansvar och delaktighet i den sociala omsorgen och i uppfostran av barnen. Nedskärningar i samhällets ansvar för välfärden, innebär i praktiken att kvinnor får sköta den

Det uttalade kravet på ökade militära investeringar kommer att ta pengar från sociala satsningar och välfärdsreformer. Den patriarkala föreställningen om att män ska försvara kvinnor och barn med militära medel, är idag, fortfarande, grunden för det säkerhetspolitiska tänkandet inom den Europeiska Unionen.

Den framväxande Europeiska statsbildningen uppvisar alla kännetecken på ett gediget patriarkalt tänkande. Detta måste avvisas!

I medlemsländerna:

- har kvinnorna fortfarande det absoluta huvudansvaret för vård och omsorg.
- ökar mäns våld mot kvinnor
- ökar handeln med kvinnors kroppar, för sexuella ändamål (trafficking) dramatiskt

Kvinnor har i decennier demonstrerat för jämställdhet och mänskliga rättigheter. Kraven återkommer år efter år utan att det blir någon avgörande förändring. Tvärtom – det går bakåt på flera områden. Osäkerheten, både på arbetsmarknaden och i familjerelationerna, ökar. Mycket har gjorts av många, men - DET RÄCKER INTE!

Den patriarkala makten måste brytas! Både i medlemsländerna och inom EU:s egna styrande organ. Det är ett villkor för att demokratin ska kunna utvidgas och omfatta hela befolkningen, dvs. både kvinnor och män.

Vi kräver därför:

-att arbetet med konstitutionen ska avbrytas så att förslaget kan omarbetas demokratiskt i varje land, Vi kräver en folkomröstning i varje land.

-att marknadsdirektiven i kapitel III, med konkurrensutsättning och privatiseringar som högsta mål tas bort ur konstitutionsförslaget, och att Europabankens övergripande och odemokratiska funktion avisas.

-att vård, omsorg och social välfärd utvecklas som en nytt balanserat system, i motsats till det dominerande marknadssystemet.

-att kvotering, med jämn könsfördelning, tillämpas vid val till alla beslutsfattande poster.

Vi uppmanar därför alla kvinnor och alla män att inte stödja en politik som präglas av det patriarkala tänkandet och görandet. Vi kommer bara att stödja en politik

-som tydligt vill ändra på Europas patriarkala maktstruktur,

-som vill förhindra avregleringar och privatiseringar av välfärden,

-som på allvar vill motarbeta mäns våld mot kvinnor och som prioriterar fredliga, icke patriarkala lösningar av konflikter: i hemmen, på arbetsmarknaden och vid de internationella förhandlingsborden.

SKV sidor

Invigning av

Kvinnofolkhögskolans nya lokaler

Fredagen den 15 oktober var det invigning av Kvinnofolkhögskolans nya lokaler i Göteborg. Sedan starten 1985 har skolan haft sin verksamhet på Nordostpassagen 1, men sedan ett antal år har funnits önskemål om att flytta. Dels har det varit klagomål på dålig luft, dels på att lokalerna inte är tillräckligt funktionella.

Sökandet efter nya lokaler har tagit lång tid, men i januari 2004 togs beslutet om att flytta till Första Långgatan /Kryssdäcket, precis intill Masthuggstorget. Sedan blev det bråttom med ombygget. När skolans kurser startade i mitten av augusti var det fortfarande inte riktigt klart, och deltagare och personal fick under ca en månad stå ut med provisorisk mathållning och att arbeta omgivna av kartonger och byggnadsarbetare.

Därför tog det tid med själva invigningen. Men den 15 oktober var alla tänkbara personer, politiker, institutioner, organisationer och media inbjudna och det blev en minnesrik sammankomst. Invigningstalare var Maria-Pia Boethius som med sitt vanliga engagemang talade till ca 100 personer om bl.a. vikten av folkbildning. Sedan dansades break-dance av gruppen Fitt-crew och Eva Warberg sjöng en av sina sånger från den nya skivan *Då och då*.

Agneta Wirén

Ett veckoslut på Kvinnohöjden

Jag rekommenderar alla kvinnor att gå på en kvinnokurs en gång varje sommar.

Då träffar man på kvinnor av olika sort, men som har det gemensamt att de tycker om att gå på kurs tillsammans.

Denna sommar var jag och tre andra kvinnor från Göteborg på Kvinnohöjden, som ligger utanför Borlänge.

Det visade sig vara ett vackert ställe, med flera gamla byggnader nära en sjö.

Där träffade vi ytterligare ett tiotal kvinnor, unga och gamla.

Vi hjälptes åt med maten och disken, detta är mycket vanligt på kurser med kvinnor, för allt skall bli så billigt som möjligt, men man lär sig också en del under tiden man jobbar tillsammans.

Några av de unga kvinnorna hade ställt samman ett diskussionshäfte med kvinnofrågor, som vi diskuterade. Det var mycket intressant och vi kan ha nytta av det i SKV.

Jag berättade lite om Fogelstad som numera plötsligt kommit i ropet, till stor glädje för oss SKV:are som kommer i rakt nedstigande led efter dem.

Vi reste hem glada och nöjda, efter att fått nya vänner.

Så gör som vi! Åk på kurs

Zaida

Namnbyte?

Med jämna mellanrum återkommer förslag om att ändra SKV:s namn. Länges har det varit ordet "vänsterförbund" som har orsakat missförstånd (SKV är inte vänsterpartiets kvinnoförbund), nu upplever många att "svenska" stänger ute invandrarkvinnorna.

Vad tycker du? Har du något förslag till ett slagkraftigt nytt namn?

Skicka in ditt förslag till

SKV

Linnégatan 21 B

413 04 GÖTEBORG

Årets julros till männen i Piteå, som bildat olika nätverk mot kvinnovåld. Äntligen har män börjat reagera på mäns våld mot kvinnor!

Kvinnohöjden

Storsund 90

781 94 Borlänge

telefon 0243-22 37 07

Kvinnohöjden är en feministisk kurs- och gästgård utanför Borlänge. Den ägs och drivs ideellt av Kvinnohögskolegruppen, som haft kurser där sedan 1981. Alla på Kvinnohöjden deltar i matlagning och städning.

Kvinnohöjden ordnar veckokurser eller helgkurser i olika ämnen.

Sommaren 2004 hade de bl a kurser i självförsvar och hur man ska meka med sin motorcykel.

Vill du veta mer finns information på nätet,
<http://welcome.to/kvinnohojden>

Kursgården är stängd på vintern.

SKV sidor

Augusta Tonning

Vem var denna Augusta Tonning som testamenterade sitt hus i Blekinge till SKV, att användas som vilohem? Efter en långdragen tvist med Folkpartiets kvinnoförbund såldes huset och pengarna delades mellan förbunden. Vad Fp gör med sin del av arvet vet vi inte, men SKV ska använda räntorna till årliga stipendier från Augusta Tonnings Vilohemsfond. Så dåligt som ränteläget är nu för tiden, blir det tyvärr inga kontanter att dela ut, men behövande kvinnor kan beviljas en gratis vecka i vår fina stuga i Gesunda.

Augusta Tonning avled den 11 augusti 1932, tre dagar före sin sjuttiofemårsdag. Några månader tidigare, berättade Ellen Hagen om sin gamla väninna.

En pionjär som hyllas

Av Ellen Hagen

Det är en lång, strävsam, men av idealitet och livsglädje fylld arbetsdag, som Augusta Tonning har bakom sig.

Folkhögskolan blev hennes första arbetsplats. Skaror av elever minnas hängivet hennes undervisning, hennes goda exempel av frimodighet. Hon drog sig aldrig för något arbete och var inte rädd för att själv

”taga i” om det så gällde att plöja. Efter makens död startade hon en stor handelsträdgård vid Herstorp och stod själv med sin häst och vagn på torgdagarna i Ronneby. Under detta ytterst strävsamma liv ägnade hon dock både tid och krafter åt kvinnornas sak. Hon bildade nya rösträttsföreningar och göt nytt liv i de gamla. Få torde det vara givet att som hon lätt kunna komma i kontakt med människor av olika åldrar, ställning och utveckling.

En sällsynt personlighet är Augusta Tonning, ett original ha nog de sagt, som ej förstått hennes flärdlösa väsen och hennes kraft att låta optimismen segra över motgångar, trötthet och besvikelse.

Hon älskar ungdomen och barnens hjärtan har alltid vänt sig till henne. Vid rundresan vintertid – då trädgården sov under snötäcket – kom hon i många år vid samma tid till vänner i Uppsala. En liten gosse rusade då in till sin mamma och ropade: ”Nu är julen snart här, för tant Tonning har kommit!” Och där stod hon i dörren, just som jultomten själv, i fårskinnspäls, vadmal och yllemössa. Och skidstav i handen – för de halkiga stadsgatornas skuld. Och de dagar hon stannade samlades skaror av lyssnare omkring henne, inte minst av studentskor, som fullt uppskattade hennes friska, humoristiska väsen och rycktes med av hennes entusiasm.

Publicerat i Tidevarvet den 4 juni 1932

Hyr en vecka i Gesundastugan i hjärtat av Dalarna

SKV-stugan ligger på höjden av Gesundaberget med ett härligt fritidsområde runt om. Vintertid kan man utnyttja skidbackarna och elljusspårerna. På hösten frodas bärmarkerna. För sommarens bad ligger Siljan på cykelavstånd. För den som vill besöka sevärdheter finns Sollerön och Mora med Zorngården.

Stugan har tre rum och är utrustad med 4 fasta bäddrar och 2 extra-bäddar. I storstugan finns en öppen spis. Köket är lättskött och utrustat med kyl och frys. Stugan har dusch/toalett med kallt och varmt vatten.

I anslutning till stugan finns också en lillstuga med 2 bäddar.

Det enda du behöver ta med är eget linne och handdukar.

Välkommen!

Kontakta

Svenska Kvinnors Vänsterförbund

tel: 08-777 60 25, 070-728 37 88,

tel 08-640 92 05, 08- 649 30 18

Medlemmar 1500 kronor/vecka

Icke-medlemmar 2500 kronor/vecka

En liten rapport från SKVs kontor i Göteborg

Dagarna och åren rinner iväg som vårbäckar, ingen vet var tiden tar vägen. På SKV pågår arbetet med tidningen och medlemsmatrikeln (som faktiskt ökat lite senaste tiden). Verksamheten pågår med alla våra projekt som inte får överges. På flera ställen i Sverige har vi verksamma avdelningar. Vi skulle behöva fler, men vi vet alla hur slitsamt det är att aktivera många människor. Men som vi numera sjunger sången som slutar ändå, ändå, ändå ändåååå. Vi ger inte upp.

I Piteå finns en liten men naggande god grupp som demonstrerar och protesterar när de inte går med på alla nedskärningar som sker i samhället. Vill du gå med så ring till Lilian Dahlberg.

I Umeå finns en grupp som ger ut en liten Ragataskrift som man kan prenumerera på om man vill veta som sker där. De arbetar tillsammans med Kvinnohusföreningen och ABF i Umeå. De håller till på Kvinnohuset som ligger på Östra Strandgatan 21.

I Stockholm finns en avdelning som har minst ett månadsmöte och är inblandade i det mesta som sker på kvinnofronten. De har sin expedition på Söder i Solidaritetshuset. ring 08-640 9205.

I Karlstad finns en avdelning som har träffar tillsammans med flera kvinnogrupper. De planerar en aktion med norska kvinnor i anslutning till världskvinnomarschen. År 2005 är det hundra år sedan unionen med Sverige upplöstes. Kom och var med!

I Göteborg är vi numera väldigt inblandade i Världskvinno-marschen. Allt sedan vi var i Bryssel år 2000 och demonstrerade med 50000 andra inblandade. Det var en marsch vi aldrig glömmer. Tidningen har legat i Göteborgarnas händer rätt länge nu och vi fortsätter väl ett tag till.

I Lund finns några tappra själar som kämpar med solidaritetsuppdrag. De behöver några unga glada kämpar som stöd. Ring Margareta Siewert om du vill veta mera. Olofström är vacker plats i Sverige. Där finns ett gäng trygga och glada kvinnor som också kan laga god mat. Det vet jag för vi var där på möte häromåret.

Vi har medlemmar i hela Sverige och jag är mycket ledsen över att de inte kan ta sig till våra avdelningar. Men jag är mycket glad över varenda en. Vi behöver er. Häng kvar!

Zaida

Zaida Hagman

Foto: Sonia Rensch-Johansson

POSTTIDNING B

Returadress:
SKV
Linnégatan 21 B
413 04 GÖTEBORG

BEGRÄNSADEFTER-
SÄNDNING

Vid definitiv eftersändning
återsänds försändelsen med
nya adressen på baksidan

Kampen fortsätter!